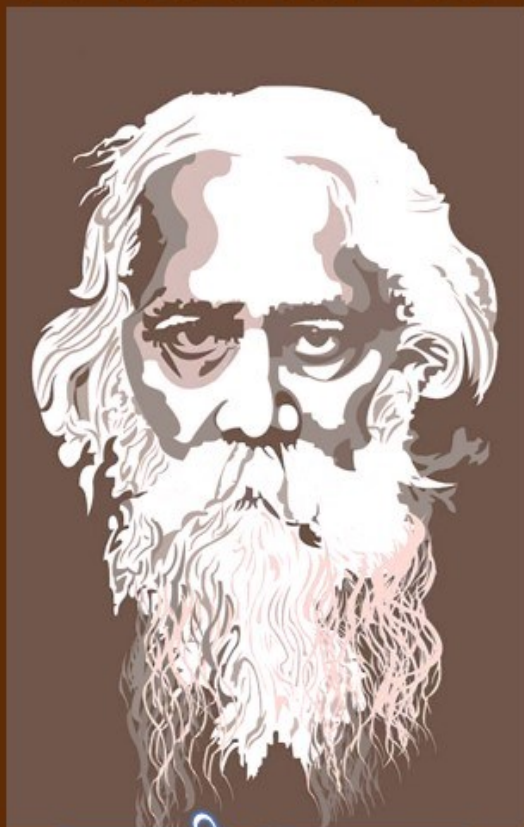

गुरुदेव रवींद्रनाथ टागोर

गीतांजली

मराठी अनुवाद

डॉ. शशिकला कर्डिले

॥ गीतांजली ॥

मूळ लेखक – रवींद्रनाथ टागोर

मराठी अनुवाद
डॉ. शशिकला कर्डिले

गीतांजली

मूळ लेखक : रवींद्रनाथ टागोर

अनुवाद: डॉ. शशिकला कर्डिले

चलभाष : 98509 68643

इमेल – shashijkardile@gmail.com

पत्ता- डॉ. शशिकला कर्डिले.

५/८७ , शुभंकरोती बंगला, विद्या विहार कॉलनी

नाशिक रोड , 422 101

निर्मिती सहाय्य – श्री प्रह्लाद मेस्त्री, नलिनी तोरणे

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क अनुवादिकेकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण वा नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रुपांतर करण्यासाठी अनुवादिकेची परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई केली जाईल.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.com

esahity@gmail.com

Whatsapp- 9987737237

प्रकाशन : १२ मार्च २०२३

©esahity Pratishtan®2023

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध .
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता .
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापूर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापूर्वी ई प्रतिष्ठानची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

समर्पण पत्रिका

जो ज्ञात असून अज्ञात आहे,
ज्याला रूप असून जो रूपातीत आहे,
जो सत्य, शिव आणि सुंदर आहे,
त्या चैतन्यमय परमात्म्याला-
माझ्या अल्पमतीने अनुवादित केलेली
गीतांजलीची ही भावांजली!

दोन शब्द

'गीतांजली' चा भावानुवाद करणे म्हणजे गगनाला गवसणी घालण्याचे काम. 'गीतांजली' म्हणजे त्या चैतन्यमय परमात्म्याच्या भव्यतेचा, दिव्यतेचा, उदात्ततेचा आविष्कार कधी परोक्षपणे कधी अपरोक्षपणे, कधी निसर्गाच्या लीलांमधून तर कधी मानवाच्या कृतीमधून व्यक्त होणारे त्याचे दर्शन केवळ विलोभनीय. जगातील सर्वोत्कृष्ट साहित्यकृती म्हणून सन्मानित झालेल्या या ग्रंथाचा भावानुवाद करताना मी अनेकदा भावविवश झाले आणि अनेकदा भावाकुलही. त्या चैतन्यमय परमात्म्यानेच माझ्याकडून हे काम करून घेतले. माझे मन अगदी भरून पावले. माझ्या अल्पमतीनुसार केलेली 'गीतांजली'ची ही अनुवादित भावांजली माझ्यासारखाच आनंद रसिकांना देवो.

प्रा. डॉ. शशिकला कर्डिले

1

THOU hast made me endless, such is thy pleasure. This frail vessel thou emptiest again and again, and fillest it ever with fresh life.

This little flute of a reed thou hast carried over hills and dales, and hast breathed through it melodies eternally new.

At the immortal touch of thy hands my little heart loses its limits in joy and gives birth to utterance ineffable.

Thy infinite gifts come to me only on these very small hands of mine. Ages pass, and still thou pourest, and still there is room to fill.

तुझी माधुरी ही की
 तू मला सतत उल्लसित ठेवले आहेस.
 हा नाजूक घट
 तू पुनःपुन्हा रिकामा करतोस
 आणि अखंडपणे
 ताज्यातवान्या जीवनरसाने भरून काढतोस.

दऱ्याखोऱ्यांमधून ही वेळूची
 लहानशी वेणू घेऊन तू फिरलास
 आणि निरंतर मधुर स्वरसौंदर्याचे
 संगीत आळवीत राहिलास.
 माझे हे लहानसे हृदय
 तुझ्या हाताच्या अमर स्पर्शाने,
 आनंदाने बेहोश होते
 आणि अनिर्वचनीय, शब्दातीत वाणीला जन्म देते.

माझ्या या लहानशा हातात
 तुझ्याकडून अगणित भेटी येतात.
 युगामागून युगे जातात,
 मात्र तू अजूनही भरभरून देतच आहेस
 आणि अद्यापही भरण्यासाठी
 खूप जागा रिकामी आहे.

2

WHEN thou commandest me to sing it seems that my heart would break with pride; and I look to thy face, and tears come to my eyes.

All that is harsh and dissonant in my life melts into one sweet harmony- and my adoration spreads wings like a glad bird on its flight across the sea.

I know thou takest pleasure in my singing. I know that only as a singer I come before thy presence.

I touch by the edge of the far-spreading wing of my song thy feet which I could never aspire to reach.

Drunk with the joy of singing I forget myself and call thee friend who art my lord.

तू जेव्हा मला गाणे गायची आज्ञा करतोस,
तेव्हा माझे हृदय अभिमानाने फुलून जाते.
नेत्रांत अश्रू दाटतात.

मी अनिमिषपणे तुझ्या मुखकमलाकडे पाहतच राहतो
आणि माझ्या जीवनात जे जे काही कठोर आणि विसंवादी आहे
ते सारे सुंदर सुसंवादी स्वरैक्यात विरघळून जाते
आणि माझा सारा भक्तिभाव
समुद्रावरून भरारी मारणाऱ्या
आनंदी पक्ष्याच्या पंखासारखा पसरतो.

मला माहीत आहे की,
माझ्या गाण्यात तू खूप रमतोस.
केवळ एक गायक म्हणूनच
मी तुझ्यासमोर येऊन उभा राहू शकतो.
गायनाद्वारे दूरवर पोहचणाऱ्या स्वरपंखांनीच
मी तुला स्पर्श करू शकतो.
अन्यथा तुझ्या चरणांना स्पर्श करण्याची
माझी उत्कट इच्छा कधीही पूर्ण होऊ शकणार नाही.

गाण्याच्या आनंदाने बेहोश झाल्यामुळे
मला स्वतःचेच विस्मरण होते
आणि तू जो माझा परमेश्वर आहेस
त्याला मी माझा सखा म्हणून हाक मारतो.

3

I KNOW not how thou singest, my master! I ever listen in silent amazement.

The light of thy music illumines the world. The life breath of thy music runs from sky to sky. The holy stream of thy music breaks through all stony obstacles and rushes on.

My heart longs to join in thy song, but vainly struggles for a voice. I would speak, but speech breaks not into song, and I cry out baffled. Ah, thou hast made my heart captive in the endless meshes of thy music, my master!

माझ्या स्वामी, मला समजतच नाही की,
तू इतके सुमधुर संगीत गातोस तरी कसे?
मी अवाक् होऊन ऐकतच राहतो.

तुझ्या संगीताच्या प्रकाशाने
सारे जग उजळून निघाले आहे.
तुझ्या संगीताच्या जीवनदायी श्वासाने
सारा आसमंत व्यापून राहिला आहे.
तुझ्या संगीताच्या पावन गंगोत्रीचा प्रवाह
साऱ्या कठीण प्रस्तरांना भेटून
वेगाने पुढे जात आहे.
तुझ्या अद्भुत संगीतात
आपलाही सूर मिसळावा असे मला खूप वाटते;
परंतु कितीही प्रयत्न केला तरी
माझ्या कंठातून शब्दच फुटत नाहीत.

मी प्रयत्न करतो,
परंतु माझे बोल सुरांचे रूप धारण करीत नाहीत
आणि मग मी गोंधळतो
आणि आक्रंदन करतो.
अरे जगन्नायका,
तुझ्या मोहमयी संगीताच्या या अफाट सुरावटीत
माझे हृदय बंदिस्त झाले आहे!

4

LIFE of my life, I shall ever try to keep my body pure,
knowing that thy
living touch is upon all my limbs.

I shall ever try to keep all untruths out from my thoughts,
knowing that thou art that truth which has kindled the light of
reason in my mind.

I shall ever try to drive all evils away from my heart and
keep my love in flower, knowing that thou hast thy seat in the
inmost shrine of my heart.

And it shall be my endeavour to reveal thee in my
actions, knowing it is thy power gives me strength to act.

माझ्या जीवनाच्या जीवना,
 तुझा चैतन्यमय स्पर्श
 माझ्या सर्वांगावर सतत असतो
 हे माहीत असल्याने मी माझे शरीर
 सदैव निर्मळ ठेवण्याचा प्रयत्न करीन.

माझ्या मनात विवेकशक्तीचा प्रकाश पाडणारे
 सत्य तूच आहेस हे मला माहीत असल्याने
 माझ्या विचारातून असत्य बाजूला ठेवण्याचा मी सतत प्रयत्न करीन.

माझ्या हृदयातील देवालयाच्या गाभान्यात
 तूच विराजमान आहेस हे जाणून
 माझ्या मनातील सर्व पापे, दुष्कृत्ये
 मी काढून टाकण्याचा प्रयत्न करीन
 आणि माझ्या मनात सदैव प्रेमाचेच पुष्प
 बहरलेले असेल याची काळजी घेईन.

आणि माझ्या सर्व कृत्यांना सामर्थ्य देण्याची
 शक्ती तुझीच आहे हे जाणून
 माझ्या सर्व आचरणातून तूच प्रकट होत राहशील,
 याचा मी कसोशीने प्रयत्न करीन.

5

I Ask for a moment's indulgence to sit by thy side. The works that I have in hand I will finish afterwards.

Away from the sight of thy face my heart knows no rest nor respite, and

my work becomes an endless toil in a shoreless sea of toil.

Today the summer has come at my window with its sighs and murmurs; and the bees are plying their minstrelsy at the court of the flowering grove.

Now it is time to sit quiet, face to face with thee, and to sing dedication of life in this silent and overflowing leisure.

हे भगवंता, क्षणभर तरी
 तुझ्या बाजूला बसण्याची माझी इच्छा पुरी कर.
 माझ्या मनाला शांतताही लाभत नाही.
 माझ्या हातातील कामे मी नंतर पूर्ण करीन.

तुझा चेहरा माझ्या दृष्टिपथात नसेल तर
 माझ्या जिवाला चैन पडत नाही,
 माझ्या कृती किनारा नसलेल्या परिश्रमरूपी सागरातील
 अविरत कष्ट बनतात.

वसंतकाल आज माझ्या दाराशी आला आहे.
 त्याचा सुगंध दरवळतो आहे
 आणि त्याचा गुंजारवदेखील चालू आहे.
 मधमाश्या वनराईच्या मंडपात
 वसंताच्या स्तुतीचे काव्यगुंजन करीत आहेत.
 आज वसंत ऋतू त्याच्या श्वास-उच्छवासांसमवेत
 माझ्या दारी आला आहे.
 तुझ्या समोरासमोर शांतपणे बसून
 या निवांतपणात आणि निःस्तब्धतेत
 जीवनाच्या समर्पणाची गाणी गाण्याची वेळ आली आहे.

6

PLUCK this little flower and take it, delay not! I fear lest it droop and drop into the dust.

It may not find a place in thy garland, but honour it with a touch of pain from thy hand and pluck it. I fear lest the day end before I am aware, and the time of offering go by.

Though its colour be not deep and its smell be faint, use this flower in thy service and pluck it while there is time.

प्रभू हे लहानसे फूल खुडून घे,
 उशीर करू नकोस.
 मला भीती वाटते की,
 अन्यथा ते कोमेजून, गळून जाईल आणि मातीमोल होईल.

तुझ्या गळ्यातील हारामध्ये
 कदाचित त्याला स्थान मिळणार नाही.
 पण ते फूल खुडताना होणारी वेदना
 तुझ्या हातून मिळाली तर
 त्याने त्या फुलाचा गौरवच होईल.
 म्हणून तूच ते तोड.
 मला हे समजण्यापूर्वीच दिवस मावळून जाईल
 आणि तुझ्या सेवेची वेळ टळून जाईल याची मला भीती वाटते.
 त्या फुलाचा रंग गडद नसेल,
 सुगंधही सौम्य असेल
 पण तुझ्या सेवेसाठी त्याचा वापर कर
 आणि वेळीच खुडून घे.

7

MY song has put off her adornments. She has no pride of dress and decoration.

Ornaments would mar our union; they would come between thee and me; their jingling would drown thy whispers.

My poet's vanity dies in shame before thy sight. O master poet, I have sat down at thy feet. Only let me make my life simple and straight, like a flute of reed for thee to fill with music.

माझ्या गीताने आपले सारे
 अलंकार उतरवून ठेवले आहेत.
 त्याला अहंकाराचा पेहराव वा सजावटी नाही.
 अलंकार मधेमधे येऊन
 मिलनाला बाधा आणतील.
 ते तुझ्या आणि माझ्यामध्ये येतील.
 त्यांच्या किणकिणाटाच्या झंकाराने
 तुझी कुजबूज मला ऐकू येणार नाही.

तुझ्यासमोर मी कवी आहे, हा अहंकार गळून पडतो.
 हे कविराज, मी तुझ्या चरणांशी बसलो आहे.
 फक्त मला माझे जीवन
 वेळूच्या वेणूप्रमाणे सरळ आणि साधे करू दे,
 जेणेकरून त्यात तू संगीत भरू शकशील.

8

THE child who is decked with prince's robes and who has jewelled chains round his neck loses all pleasure in his play; his dress hampers him at every step.

In fear that it may be frayed, or stained with dust he keeps himself from the world, and is afraid even to move.

Mother, it is no gain, thy bondage of finery, if it keep one shut off from the healthful dust of the earth, if it rob one of the right of entrance to the great fair of common human life.

ज्या बालकाने राजपुत्राचा वेश परिधान केला आहे
आणि ज्याच्या गळ्यात हिऱ्यामाणकांचे हार आहेत
ते बालक खेळातील आपला सर्व आनंद गमावून बसते.

आपल्या पोशाखामुळे ते प्रत्येक पावलागणिक अडखळते.
आपली वस्त्रे, भूषणे फाटतील, धुळीने माखतील
या भीतीने ते जगापासून दूर राहते.
एवढेच नाही तर त्याला हालचाल करण्याचीदेखील भीती वाटते.

माते, तू घातलेल्या ऐटबाज पोशाखाचे बंधन
त्याला जर धरणीमातेच्या आरोग्यदायी धुळीपासून दूर ठेवणार असेल,
सामान्य मानवी जीवनाच्या महान यात्रोत्सवापासून
त्याला वंचित करणार असेल तर त्याचा काय उपयोग?
ते अजिबात श्रेयस्कर वा लाभदायक नाही.

9

O FOOL, to try to carry thyself upon thy own shoulders!

O beggar, to come to beg at thy own door!

Leave all thy burdens on his hands who can bear all, and never look behind in regret.

Thy desire at once puts out the light from the lamp it touches with its breath. It is unholy-take not thy gifts through its unclean hands. Accept only what is offered by sacred love.

अरे मूर्खा, तुलाच तुझ्या खांद्यावर वाहून नेण्याचा
प्रयत्न करणे!

अरे याचका, स्वतःच्याच दाराशी
भिक्षा मागायला येणे!

तुझा सारा भार सर्वस्वी त्या समर्थ हातावर सोपव,
जे ते भार सहजपणे पेलू शकतील
आणि कधीही पश्चात्तापाने मागे वळून पाहू नकोस.

त्याने प्रकाशित केलेला दिवा
तुझ्या अभिलाषेच्या श्वासाने स्पर्श करताच
तात्काळ मालवतो.
त्या अभिलाषेच्या गलिच्छ हातांनी आणलेल्या भेटी
स्वीकारू नकोस,
कारण ते अपवित्र आहे.
जे पवित्र प्रेमाने दिले आहे
तेच स्वीकार.

10

HERE is thy footstool and there rest thy feet where live the poorest, and lowliest, and lost.

When I try to bow to thee, my obeisance cannot reach down to the depth where thy feet rest among the poorest, and lowliest, and lost.

Pride can never approach to where thou walkest in the clothes of the humble among the poorest, and lowliest, and lost.

My heart can never find its way to where thou keepest company with the companionless among the poorest, the lowliest, and the lost.

जेथे सर्वांत गरीब, दीन आणि पराभूत झालेले राहतात
 तेथेच तुझी पावले ठेवण्याची जागा आहे,
 तेथेच तुझे पाय विसावतात.

मी तुला लवून प्रणाम करण्याचा प्रयत्न करतो
 परंतु सर्वांत गरीब, दीन आणि पराभूत झालेल्यांसमवेत राहणाऱ्या
 तुझ्या पावलांच्या जागेपर्यंत माझा प्रणाम पोचू शकत नाही.

सर्वांत गरीब, दीन व पराभूत झालेल्या लोकांमध्ये
 तू नम्रतेचे वस्त्र परिधान करून वावरत असल्याने
 अहंकार तेथे कधीही पोचू शकणार नाही.

अत्यंत गरीब, दीन व सर्वस्व गमावलेल्या लोकांची
 तू साथ करत असल्याने मला (माझ्या हृदयाला)
 तेथे येण्याचा मार्ग सापडत नाही.

11

LEAVE this chanting and singing and telling of beads!
Whom dost thou worship in this lonely dark corner of a temple
with doors all shut?

Open thine eyes and see thy God is not before thee!

He is there where the tiller is tilling the hard ground and
where the pathmaker is breaking stones. He is with them in
sun and in shower, and his garment is covered with dust. Put
off thy holy mantle and even like him come down on the dusty
soil!

Deliverance? Where is this deliverance to be found?

Our master himself has joyfully taken upon him the
bonds of creation; he is bound with us all for ever. Come out
of thy meditations and leave aside thy flowers and incense!

What harm is there if thy clothes become tattered and
stained?

Meet him and stand by him in toil and in sweat of thy
brow.

हे मंत्रपठण, या प्रार्थना, हे गायन, जपमालेचे मणी ओढणे,
हे सारे थांबवा.

देवालयाचे सारे दरवाजे बंद करून
या देवळाच्या एकाकी अंधाऱ्या कोपऱ्यात तू
कुणाची पूजा करतो आहेस?
डोळे उघडून बघ, तुझा देव तुझ्यासमोर नाहीच!

जेथे खडकाळ शेताची मशागत चालली आहे,
जेथे पाथरवट रस्ता तयार करण्यासाठी दगडफोड करताहेत
तेथे तो उभा आहे.

कडक उन्हात आणि धुवाधार पावसातही
तो त्यांच्या बरोबरच असतो.
त्याचे सारे कपडे धुळीने माखले आहेत.
तुमचे ते धार्मिक वस्त्र बाजूला ठेवा
आणि त्याच्यासारखेच या धुळीच्या रस्त्यावर उतरा.

मुक्ती?

ही मुक्ती सापडणार तरी कुठे?

आपल्या स्वामीनेच आनंदाने

स्वतःवर सृजनाचे बंधन लादून घेतले आहे

आणि त्याने स्वतःला आपल्या सर्वांशीच कायमचे बांधून ठेवले आहे.

तुमच्या ध्यानधारणेतून बाहेर या
आणि ती फुले आणि धूपदीप सारे बाजूला ठेवा.
तुमचे कपडे फाटले वा धुळीने माखले तर काय बिघडणार आहे?
त्याला भेटा
आणि काबाडकष्ट करताना, निढळाचा घाम गाळतांना
त्याच्या बाजूने उभे रहा.

12

THE time that my journey takes is long and the way of it long.

I came out on the chariot of the first gleam of light, and pursued my voyage through the wildernesses of worlds leaving my track on many a star and planet.

It is the most distant course that comes nearest to thyself, and that training is the most intricate which leads to the utter simplicity of a tune.

The traveller has to knock at every alien door to come to his own, and one has to wander through all the outer worlds to reach the innermost shrine at the end.

My eyes strayed far and wide before I shut them and said “Here art thou!”

The question and the cry “Oh, where?” melt into tears of a thousand streams and deluge the world with the flood of the assurance “I am!”

माझ्या प्रवासाला खूप वेळ लागणार आहे
आणि प्रवासाचा मार्गही खूप लांबचा आहे.

प्रकाशाच्या पहिल्या किरणाबरोबर

मी रथातून बाहेर पडण्यासाठी निघालो.

विश्वाच्या निर्जन, ओसाड रस्त्यावरून प्रवास करीत करीत
अनेक ग्रह आणि तारे यांच्यावरून रस्ता काढीत निघालो.

हा सर्वांत खूप लांबचा

तरीही तुझ्या एकदम जवळ आणणारा जवळचा रस्ता आहे.

एखाद्या सुलभ स्वरांच्या लयीकडे नेणारे

ते शिक्षण अत्यंत गुंतागुंतीचे आहे.

स्वतःच्या घराच्या दाराशी पोहचण्यापूर्वी

प्रवाशाला गल्लीतील प्रत्येक घराचे दार ठोठवावे लागते

आणि बाहेरच्या संपूर्ण विश्वातून भ्रमंती करून आल्यानंतरच

अंतरंगातील आतल्या देवालयाच्या गाभाऱ्यापर्यंत अखेर पोहचता येते.

मी डोळे बंद करण्यापूर्वी ते विस्फारले गेले

आणि मी म्हणालो, "अरे वा, तू तर इथेच आहेस!"

"अरे कुठे?"

हा प्रश्न आणि उद्गार

अश्रूबिंदूंच्या हजारो सरितांच्या प्रवाहात वितळले गेले

आणि "मी आहे" या आश्चस्त शब्दांच्या महापुराने जग व्यापले गेले.

13

THE song that I came to sing remains unsung to this day.

I have spent my days in stringing and in unstringing my instrument.

The time has not come true, the words have not been rightly set; only there is the agony of wishing in my heart.

The blossom has not opened; only the wind is sighing by.

I have not seen his face, nor have I listened to his voice; only I have heard his gentle footsteps from the road before my house.

The livelong day has passed in spreading his seat on the floor; but the lamp has not been lit and I cannot ask him into my house.

I live in the hope of meeting with him; but this meeting is not yet.

जे गाणे गाण्यासाठी मी इथे आलो
ते या क्षणापर्यंत गायिलेच नाही.

मी माझे दिवस वाद्याच्या तारा जुळवण्यात
आणि विस्कळित करण्यात घालवले आहेत.

खरे तर ती वेळ अजून आली नाही,
शब्दयोजनाही बरोबर झाली नाही.
गाण्याच्या व्याकुळतेने माझे हृदय व्यापले आहे.

अजून कळी उमललीच नाही.
केवळ वाऱ्याची मंद झुळूक वाहू लागली आहे.
मी त्याचे मुखकमल पाहिले नाही,
आणि त्याचा आवाजदेखील ऐकला नाही.
मात्र माझ्या दारावरून
त्याच्या हळुवार पावलांची चाहूल मी ऐकली आहे.

माझा संपूर्ण दिवस त्याच्यासाठी आसन तयार करण्यात गेला,
परंतु घरात अजून दिवा लागला नाही.
मी त्याला आत बोलावू शकत नाही.

मी त्याला भेटायची आशा उराशी बाळगून जगत आहे,
परंतु अजून भेट झालीच नाही.

14

MY desires are many and my cry is pitiful, but ever didst thou save me by hard refusals; and this strong mercy has been wrought into my life through and through.

Day by day thou art making me worthy of the simple, great gifts that thou gavest to me unasked - this sky and the light, this body and the life and the mind saving me from perils of overmuch desire.

There are times when I languidly linger and times when I awaken and hurry in search of my goal; but cruelly thou hidest thyself from before me.

Day by day thou art making me worthy of thy full acceptance by refusing me ever and anon, saving me from perils of weak, uncertain desire.

माझ्या इच्छा तर अगणित आहेत
 आणि माझे आक्रंदन अगदी दयनीय आहे,
 परंतु तू नेहमीच त्या पुऱ्या करण्यास
 कठोरपणे नकार देऊन मला वाचविले आहेस
 आणि तुझ्या बा अगाध कृपेनेच
 माझे जीवन अंतर्बाह्य घडविले आहे.

मी न मागताही
 दिवसेंदिवस तू साध्या परंतु महान भेटी देतो आहेस.
 हे अनंत आकाश, हा सुंदर प्रकाश, हे शरीर, हा प्राण आणि हे मन हे
 सारे देऊनच तू मला अतिहव्यासाच्या धोक्यापासून दूर ठेवले आहेस.
 तुझ्या दर्शनासाठी मी निघालो आहे.
 कधी कधी मी सुस्तपणाने रेंगाळतो
 तर कधी कधी ध्येयामागे धावत सुटतो,
 परंतु कठोरपणे तू माझ्यापासून दूर सरतोस.
 दिवसेंदिवस माझ्या अनिश्चित, दुर्बल वासनांच्या धोक्यापासून
 तू मला पुनःपुन्हा सतत वाचवतोस
 आणि माझा स्वीकार करण्यास
 तू मला अधिकाधिक पात्र बनवतोस.

15

I AM here to sing thee songs. In this hall of thine I have
a comer seat.

In thy world I have no work to do; my useless life can
only break out in tunes without a purpose.

When the hour strikes for thy silent worship at the dark
temple of midnight, command me, my master, to stand before
thee to sing.

When in the morning air the golden harp is tuned, honour
me, commanding my presence.

मी तुझे गाणे गाण्यासाठीच इथे आलो आहे.

या तुझ्या दरबारात माझी जागा

एका कोपऱ्यात आहे.

या तुझ्या जगात मला करण्याजोगे

कोणतेही काम नाही,

परंतु माझे हे व्यर्थ जिणे उगीचच या गाण्यातून व्यक्त होते.

हे भगवंता,

मध्यरात्री देवालयात शांतपणे

तुझी पूजा करण्याची घटिका येईल,

तेव्हा तू मला तुझ्यासमोर उभे राहून गाण्याची आज्ञा कर.

सकाळच्या वातावरणात जेव्हा सोनेरी वीणेचे सूर उमटू लागतील

तेव्हा मला हजर राहण्याचा आदेश देऊन

माझा गौरव कर.

16

I HAVE had my invitation to this world's festival, and thus my life has been blessed. My eyes have seen and my ears have heard.

It was my part at this feast to play upon my instrument, and I have done all I could.

Now, I ask, has the time come at last when may go in and see thy face and offer thee my silent salutation?

जगाच्या या आनंदोत्सवात
 मला आमंत्रण मिळाले आहे
 आणि त्यामुळे माझे जीवन धन्य झाले आहे.
 माझ्या नेत्रांनी सारे पाहिले आहे
 आणि माझ्या कर्णानी सारे काही ऐकले आहे.

या आनंदोत्सवात
 मी माझे वाद्य वाजवावे असे ठरले होते
 आणि मीदेखील शक्य तेवढे सर्व केले.

आत येऊन तुझे दर्शन घेण्याची,
 तुला मूक अभिवादन करण्याची वेळ
 आता आली आहे का?
 एवढेच मला विचारायचे आहे.

17

I Am only waiting for love to give myself up at last into his hands. That is why it is so late and why I have been guilty of such omissions.

They come with their laws and their codes to bind me fast; but I evade them ever, for I am only waiting for love to give myself up at last into his hands.

People blame me and call me heedless; I doubt not they are right in their blame.

The market day is over and work is all done for the busy. Those who came to call me in vain have gone back in anger. I am only waiting for love to give myself up at last into his hands.

मी केवळ प्रेमाच्या हाती
 स्वतःला अर्पण करून
 त्याच्या हातात सोपवावे म्हणून वाट पाहत आहे.
 म्हणून खूप उशीर झाला आहे
 आणि याचा मला अपराध वाटत आहे.
 लोक मला कायदेकानूंच्या बंधनात अडकवू पाहतात,
 पण मी नेमका त्यातून निसटतो.
 मी केवळ प्रेमाच्याच हाती स्वतःला अर्पण करण्यासाठी
 थांबून राहिलो आहे.

लोक मला दोष देतात
 आणि मला निष्काळजी म्हणतात.
 त्यांचे दोषारोप गैरवाजवी आहेत असेही नाही.
 बाजारचा दिवस संपला आहे
 आणि कामासाठी आलेल्या साऱ्यांचे काम संपले आहे.
 जे लोक मला व्यर्थ हाका मारायला आले
 ते रागारागाने परत गेले आहेत.
 मी केवळ प्रेमाच्याच हाती स्वतःला सुपूर्द करून
 त्याला अर्पण करण्यासाठी थांबून राहिलो आहे.

18

CLOUDS heap upon clouds and it darkens. Ah, love,
why dost thou let me wait outside at the door all alone?

In the busy moments of the noontide work I am with the
crowd, but on this dark lonely day it is only for thee that I
hope.

If thou showest me not thy face, if thou leavest me wholly
aside, I know not how I am to pass these long, rainy hours.

I keep gazing on the far-away gloom of the sky, and my
heart wanders wailing with the restless wind.

मेघांची गर्दी दाटून आली आहे
 आणि सर्वत्र अंधार दाटला आहे.
 अशावेळी हे दीनदयाला
 तू मला एकट्यालाच दाराबाहेर का बसवून ठेवले आहेस?

दुपारच्या कामाच्या गडबडीच्या वेळी
 मी लोकांच्या गर्दीमध्येच असतो,
 परंतु आता या अशा काळोख्या एकाकी दिवसात
 मी केवळ तुझ्याच आशेवर बसून आहे.

तू जर मला तुझे दर्शन दिले नाहीस,
 मला दुर्लक्षित करून तू जर माझी अवहेलना केलीस
 तर ही कंटाळवाणी पावसाळी उदास लांबलचक वेळ
 मी कशी कंठावी?
 दूरवर मी आकाशाच्या अंधुक प्रकाशाकडे
 नजर लावून बसलो आहे
 आणि माझा प्राण
 या बेचैन तुफानी वाऱ्याबरोबर आक्रंदत आहे.

19

IF thou speakest not I will fill my heart with thy silence
and endure it. I will keep still and wait like the night with
starry vigil and its head bent low with patience.

The morning will surely come, the darkness will vanish,
and thy voice pour down in golden streams breaking through
the sky.

Then thy words will take wing in songs from every one
of my birds! nests, and thy melodies will break forth in
flowers in all my forest groves.

अरे परमेश्वरा, तू जर बोलला नाहीस
 तर तुझे हे मौनच मी हृदयात भरून घेईन आणि सहन करीन.
 ज्याप्रमाणे रात्र तारे प्रज्वलित करून,
 अनिमिष नेत्रांनी
 आपले मस्तक खाली वाकवून
 सहनशीलतेने खाली बघत राहते
 त्याप्रमाणे मी स्तब्ध राहीन.
 प्रभात निश्चितच होईल.
 अंधाराचा नाश होईल
 आणि तुझ्या अमृतमय वाणीच्या सुवर्णधारा
 आकाशातून वेगाने खाली कोसळतील
 आणि मग माझ्या प्रत्येक पक्ष्याच्या घरट्यातून
 तुझी वाणी गायनाचे पंख पसरतील
 आणि माझ्या साऱ्या वनराईत
 तुझ्या मधुर स्वरसंगीताने फुले फुलतील.

20

ON the day when the lotus bloomed, alas, my mind was straying, and I knew it not. My basket was empty and the flower remained unheeded.

Only now and again a sadness fell upon me, and I started up from my dream and felt a sweet trace of a strange fragrance in the south wind.

That vague sweetness made my heart ache with longing and it seemed to me that it was the eager breath of the summer seeking for its completion.

I knew not then that it was so near, that it was mine, and that this perfect sweetness had blossomed in the depth of my own heart.

त्या दिवशी जेव्हा कमळ विकसित झाले
 तेव्हा माझे मन इतस्ततः भटकत होते
 आणि मला हे समजलेच नाही.
 माझी फुलांची परडी रिकामीच होती
 आणि फुलांकडे माझे लक्ष गेलेच नाही.

आता परत एकदा माझे मन विषण्ण झाले आहे
 आणि मी स्वप्नातून जागा झालो आहे.
 दक्षिणेच्या वाऱ्याच्या
 अनोख्या सुगंधाची झुळूक मला जाणवली आहे.
 त्या संदिग्ध माधुरीच्या उत्कट इच्छेने
 माझा जीव कासावीस झाला आहे
 आणि मला वाटते आहे की,
 परिपूर्णतेची वाट पाहणाऱ्या वसंताचा
 हा उत्सुक सुगंधाचा श्वास आहे.
 त्यावेळी मला हे जाणवले नाही की,
 तो इतका जवळ होता
 आणि तो माझाच होता,
 इतकेच नाही तर ही पूर्णत्वाची माधुरी
 माझ्या स्वतःच्या हृदयातूनच मोहरली होती.

21

I MUST launch out my boat. The languid hours pass by
on the shore- Alas for me!

The spring has done its flowering and taken leave. And
now with the burden of faded futile flowers I wait and linger.

The waves have become clamorous, and upon the bank
in the shady lane the yellow leaves flutter and fall.

What emptiness do you gaze upon!

Do you not feel a thrill passing through the air with the
notes of the far-away song floating from the other shore?

माझी नौका मी आता
 सागराच्या पाण्यावर सोडलीच पाहिजे.
 समुद्रकिनाऱ्यावर रेंगाळत बसण्याची वेळ
 अखेर संपली आहे.

वसंताने आपला बहर सर्वत्र उधळला आहे
 आणि आता त्याने रजा घेतली आहे
 आणि आता सुकलेल्या, निरुपयोगी फुलांच्या ओझ्याने
 मी वाट बघत रेंगाळतो आहे.

सागराच्या लाटांमध्ये
 आता खळबळ सुरू झाली आहे
 आणि त्याच्यावरील छायेच्या जलमार्गावर
 पिवळी पाने भिरभिरत पडताहेत.

तुम्ही शून्य नजरेने काय बघता!
 तुम्हाला सागराच्या दुसऱ्या किनाऱ्यावरून
 तरंगत येणाऱ्या दूरवरच्या संगीताचा वाऱ्यातून पसरणारा
 थरार जाणवत नाही का!

22

IN the deep shadows of the rainy July, with secret steps,
thou walkest, silent as night, eluding all watchers.

Today the morning has closed its eyes, heedless of the
insistent calls of the loud east wind, and a thick veil has been
drawn over the ever- wakeful blue sky.

The woodlands have hushed their songs, and doors are
all shut at every house. Thou art the solitary wayfarer in this
deserted street. Oh my only friend, my best beloved, the gates
are open in my house- do not pass by like a dream.

आषाढातील मेघांच्या घनदाट छायेत
 तू रात्रीसारखा निःस्तब्धपणे
 सर्वांची नजर चुकवून
 हळुवार पावलांनी आलास.
 आज पूर्वेच्या सोसाट्याच्या वाऱ्याच्या
 अखंड घोंघावण्याकडे दुर्लक्ष करून
 प्रभातकालाने आपले नेत्र मिटले आहेत
 आणि सदैव जागृत असणाऱ्या नील नभावर
 मेघांचा जाडजूड पडदा टाकला आहे.

वेळूच्या बनातील कूजन निःस्तब्ध झाले आहे.
 प्रत्येक घराची दारे आज बंद झाली आहेत.
 या निर्जन रस्त्यावरून
 तूच एकाकी फिरणारा मुशाफीर आहेस.
 माझ्या एकुलत्या एक सख्या,
 माझ्या प्रियतमा,
 माझ्या घराचे दरवाजे उघडे आहेत.
 एखाद्या स्वप्नासारखा
 माझ्या घरासमोरून निघून जाऊ नकोस.

23

ART thou abroad on this stormy night on thy journey of love, my friend? The sky groans like one in despair.

I have no sleep tonight. Ever and again I open my door and look out on the darkness, my friend!

I can see nothing before me. I wonder where lies thy path!

By what dim shore of the ink-black river, by what far edge of the frowning forest, through what mazy depth of gloom art thou threading thy course to come to me, my friend?

माझ्या मित्रा!

या वादळी रात्री

तू प्रेमापोटी येण्यास निघाला आहेस.

आकाश जणू नैराश्याने अश्रू ढाळीत आहे.

आज माझा डोळ्याला डोळा लागला नाही.

माझ्या मित्रा,

मी एकसारखा पुनः पुन्हा दार उघडतो आहे

आणि अंधारात दूरवर दृष्टी टाकतो आहे.

मला बाहेर काहीच दिसत नाही.

कोणत्या मार्गाने तू येतो आहेस न कळे.

दूरवरच्या कोणत्या धूसर काळ्या नदीकिनाऱ्याने,

कोणत्या घनदाट अरण्याच्या बाजूने,

कोणत्या गडद अंधकारातून

मला भेटण्यासाठी

माझ्या मित्रा

तू वाट काढीत आहेस?

24

If the day is done, if birds sing no more, if the wind has flagged tired, then draw the veil of darkness thick upon me, even as thou hast wrapt the earth with the coverlet of sleep and tenderly closed the petals of the drooping lotus at dusk.

From the traveller, whose sack of provisions is empty before the voyage is ended, whose garment is torn and dustladen, whose strength is exhausted, remove shame and poverty, and renew his life like a flower under the cover of thy kindly night.

जरी दिवस मावळला असेल
आणि पक्ष्यांचे कूजन संपले असेल,
थकला भागला वारा जरी वाहण्याचा बंद झाला असेल
तरी आता अंधकाराच्या जाडजूड पडद्याने मला झाकून टाक.
ज्याप्रमाणे धरणीला तू निद्रेच्या दुलईने झाकले आहेस,
ज्याप्रमाणे सायंकाळी कमळाच्या पाकळ्या
तू हळुवारपणाने मिटल्या आहेस,
त्याप्रमाणे माझ्यावर काळोखाचा पडदा टाक..
ज्याची शिदोरी प्रवास संपण्यापूर्वीच संपली आहे,
ज्याचे कपडे फाटले आहेत आणि धुळीने माखले आहेत,
ज्याची ताकद संपुष्टात आली आहे,
त्याचे दारिद्र्य आणि वेदना तू दूर कर.
त्याची लाज तू दूर सार
आणि तुझ्या करुणामय रात्रीच्या आवरणातून
जसे प्रभातकाळी फूल उमलते
तसेच त्याचे जीवनही नवचैतन्याने पल्लवित कर.

25

IN the night of weariness let me give myself up to sleep without struggle, resting my trust upon thee.

Let me not force my flagging spirit into a poor preparation for thy worship.

It is thou who drawest the veil of night upon the tired eyes of the day to renew its sight in a fresher gladness of awakening.

या थकव्याच्या रात्री
कोणतीही धडपड न करता
तुझ्यावर पूर्णपणे विसंबून
मला निद्रेच्या आधीन होऊ दे.
माझ्या या थकल्याभागल्या जिवाला
तुझ्या पूजेची वेडीवाकडी, कशीतरी तयारी करण्यासाठी
मला सक्ती करू नकोस.
तूच दिवसाच्या थकल्या भागल्या डोळ्यांवर
रात्रीचा पडदा टाकतोस;
जेणेकरून सकाळी जागृत होण्याच्या वेळी
दृष्टी नवचैतन्याने ताजीतवानी होते.

26

HE came and sat by my side but I woke not. What a cursed sleep it was, O miserable me!

He came when the night was still; he had his harp in his hands, and my dreams became resonant with its melodies.

Alas, why are my nights all thus lost? Ah, why do I ever miss his sight whose breath touches my sleep?

तो आला

आणि माझ्याजवळ येऊन बसला;

परंतु मला जाग आली नाही.

माझ्या दुर्देवा,

एवढी कसली काळझोप मला लागली होती?

रात्रीच्या शांत समयी तो आला.

त्याच्या हातात वीणा होती

आणि माझे स्वप्न त्याच्या वीणेच्या स्वरांनी झंकारले,

अरेरे, माझ्या साऱ्या रात्री अशा का बरे व्यर्थ निघून जातात?

ज्याचा श्वास माझ्या निद्रेला स्पर्श करतो

त्याचे दर्शन मला कधीच का घडत नाही?

27

LIGHT, oh where is the light? Kindle it with the burning fire of desire!

There is the lamp but never a flicker of a flame, - is such thy fate, my heart? Ah, death were better by far for thee!

Misery knocks at thy door, and her message is that thy lord is wakeful, and he calls thee to the love- tryst through the darkness of night.

The sky is overcast with clouds and the rain is ceaseless. I know not what this stirs in me - I know not its meaning.

A moment's flash of lightning drags down a deeper gloom on my sight, and my heart gropes for the path to where the music of the night call me.

Light, oh where is the light! Kindle it with the burning fire of desire!

It thunders and the wind rushes screaming through the void. The night is black as a black stone. Let not the hours pass by in the dark. Kindle the lamp of love with thy life.

प्रकाश,
 कुठे आहे प्रकाश?
 कुठे आहे दिवा?
 इच्छेच्या अग्नीने तो प्रदीप्त करा!

दिवा आहे पण ज्योत नाही,
 हेच माझ्या नशिबी लिहिले आहे का?
 यापेक्षा मृत्यू कितीतरी चांगला!

वेदना दारावर ठोठावते आहे
 आणि सांगते आहे की,
 तुझा प्राणप्रिय भगवान जागा आहे.
 आणि निबीड अंधकार
 या रात्री तुला मिलनासाठी संकेतस्थळी बोलावत आहे.

आकाश मेघांनी दाटून गेले आहे
 आणि पाऊस अविरत कोसळत आहे.
 अशा या घोर रात्री
 माझ्या जिवाची का बरे घालमेल होत आहे?
 मला काही समजेनासे झाले आहे.
 क्षणार्धात वीज लखलखकन चमकून जाते
 आणि माझ्या डोळ्याला अंधारी येते.

दूरवर कुठेतरी रात्रीचे सुरू झालेले संगीत
मला आमंत्रित करीत आहे
आणि माझा प्राण तो रस्ता सापडावा म्हणून धडपडत आहे.

प्रकाश,
कुठे आहे प्रकाश?
कुठे आहे दिवा?
इच्छेच्या अग्नीने तो प्रज्वलित करा!
मेघांचा गडगडाट होतो आहे
आणि वारा सुसाट वाहतो आहे.
रात्र काळ्याकभिन्न पाषाणासारखी काळी आहे.
अंधारात वेळ वाया घालवू नका.
तुमच्या प्राणाने प्रेमाचा दीप प्रज्वलित करा.

28

OBSTINATE are the trammels, but my heart aches when
I try to break them.

Freedom is all I want, but to hope for it I feel ashamed.

I am certain that priceless wealth is in thee, and that thou
art my best friend, but I have not the heart to sweep away the
tinsel that fills my room.

The shroud that covers me is a shroud of dust and death;
I hate it, yet hug it in love.

My debts are large, my failures great, my shame secret
and heavy; yet when I come to ask for my good, I quake in
fear lest my prayer be granted.

माझी बंधने हट्टी आहेत.
 त्यापासून सुटका व्हावी अशी खूप इच्छा असते,
 परंतु ती टाकू गेल्यास मन दुःखी होते.

मला मुक्ती हवी आहे.
 परंतु मुक्तीची अपेक्षा करतानादेखील मी लज्जित होतो.

मला हे निश्चित माहीत आहे
 की तू म्हणजे अनमोल ठेवा आहेस.
 इतकेच नव्हे तर
 तू माझा सर्वश्रेष्ठ सखा आहेस,
 परंतु माझ्या खोलीत भरून राहिलेले
 फुटके तुटके बेगड काढून टाकायला माझे मन धजत नाही.

मला आच्छादून टाकणारे वस्त्र
 धुळीचे आणि मृत्यूचे वस्त्र आहे.
 मी त्याचा तिरस्कार करतो;
 परंतु तरीही त्याला प्रेमाने मिठी मारतो.

माझी कर्जे मोठी आहेत,
 माझी असफलता भयानक आहे.
 जे केले असता लाजावे अशा कितीतरी गुप्त गोष्टी आहेत

आणि त्यांची संख्या प्रचंड आहे.
तरीही जेव्हा मी माझ्या कल्याणासाठी तुझ्याकडे येतो
तेव्हा मनात भीती राहून जाते की,
तू जर माझी प्रार्थना मंजूर केलीस
तर या साऱ्या हीन गोष्टी सोडाव्या लागतील.
त्या मी कशा सोडाव्या?

29

HE whom I enclose with my name is weeping in this dungeon. I am ever busy building this wall all around; and as this wall goes up into the sky day by day I lose sight of my true being in its dark shadow.

I take pride in this great wall, and plaster it with dust and sand lest a least hole should be left in this name; and for all the care I take I lose sight of my true being.

माझ्या नावाखाली

ज्याला मी झाकून ठेवले आहे

तो या कारागृहात अश्रू ढाळीत आहे.

मी सतत सभोवती उंच उंच भिंत बांधण्यात व्यस्त आहे.

जसजशी ही आकाशापर्यंत उंच उंच होत जात आहे

तसतसा त्या भिंतीच्या काळ्या छायेत

मी स्वतःच्या सत्य स्वरूपापासून दूर जात आहे.

ही उंच उंच भिंत उभारण्यात

मला अभिमान वाटत आहे.

या भिंतीला मी काळजीपूर्वक

वाळू आणि मातीचा लेप देत आहे.

मला भीती वाटते की,

असे केले नाही तर भिंतीत एखादे छिद्र राहून जाईल.

मी जितकी जास्तीत जास्त काळजी घेतो

तितकी माझ्या सत्य स्वरूपापासून माझी दृष्टी दूर जाते.

30

I CAME out alone on my way to my tryst. But who is this that follows me in the silent dark?

I move aside to avoid his presence but I escape him not.

He makes the dust rise from the earth with his swagger, he adds his loud voice to every word that I utter.

He is my own little self, my lord, he knows no shame; but I am ashamed to come to thy door in his company.

मिलनाच्या सांकेतिक भेटीसाठी मी निघालो,
 पण या नीरव अंधकारात
 कोण बरे माझा पाठलाग करीत आहे?
 त्याला टाळण्यासाठी मी बाजूला सरकतो,
 परंतु मी त्याच्या तावडीतून सुटू शकत नाही.

आपल्याच तोऱ्यात चालताना
 तो आजूबाजूची धूळ उडवीत चालला आहे.
 मी उच्चारलेल्या प्रत्येक शब्दात
 तो स्वतःचा उच्च स्वर मिसळत असतो.

माझ्या देवाधिदेवा
 तो माझा स्वतःचाच अहं आहे.
 त्याला काही लाजलज्जा नाही.
 मात्र त्याला घेऊन तुझ्या दारात येण्याची
 मलाच लाज वाटते.

31

“PRISONER, tell me, who was it that bound you?”

“It was my master,” said the prisoner.

“I thought I could outdo every- body in the world in wealth and power, and I amassed in my own treasure- house the money due to my king. When sleep overcame me I lay upon the bed that was for my lord, and on waking up I found I was a prisoner in my own treasure-house.”

“Prisoner, tell me who was it that wrought this unbreakable chain?”

“It was I,” said the prisoner, “who forged this chain very carefully. I thought my invincible power would hold the world captive leaving me in a freedom undisturbed. Thus night and day I worked at the chain with huge fires and cruel hard strokes. When at last the work was done and the links were complete and unbreakable, I found that it held me in its grip.”

"अरे बंदिवाना, मला सांग तरी,
 कुणी तुला बांधून ठेवले आहे?"
 "माझ्या मालकाने", बंदिवान म्हणाला.
 त्यानंतर तो म्हणाला,
 "मला वाटले की, धनसंपत्ती आणि सत्ता
 यात जगातील सर्व माणसांमध्ये मी वरचढ ठरेन.
 आणि राजाच्या भयामुळे
 मी माझ्या घरातील कोषागारातच सर्व संपत्ती जमा केली.
 जेव्हा झोपेने मला ग्रासले
 तेव्हा माझ्या प्रभूसाठी असलेल्या बिछान्यावरच मी झोपलो
 आणि जागा होऊन पाहतो तो माझ्या लक्षात आले की,
 माझ्या धनाच्या कोषागारातच मी बंदिस्त आहे."

"बंदिवाना, सांग तरी
 ही न तुटणारी श्रृंखला घडवली तरी कुणी?"

बंदिवान म्हणाला,
 "तो मीच,
 ज्याने ही श्रृंखला अत्यंत काळजीपूर्वक तयार केली.
 मला वाटले की,
 माझीच दुर्भेद्य ताकद
 सर्व जगाला बंदिस्त करून

मला अबाधित स्वातंत्र्य देईल
आणि म्हणून रात्रंदिवस
प्रचंड अग्नी आणि घणाघाताच्या सहाय्याने काम करून
मी ही शृंखला घडवली
आणि अखेर जेव्हा काम संपले
आणि कड्यांमध्ये कड्या अडकवल्या गेल्या
तेव्हा माझ्या लक्षात आले की,
त्या शृंखलेच्या पकडीत मीच आवळला गेलो आहे."

32

By all means they try to hold me secure who love me in this world. But it is otherwise with thy love which is greater than theirs, and thou keepst me free.

Lest I forget them they never venture to leave me alone. But day passes by after day and thou art not seen. If I call not thee in my prayers, if I keep not thee in my heart, thy love for me still waits for my love.

या जगात

जे जे माझ्यावर प्रेम करतात

ते ते मला माझ्या सुरक्षिततेसाठी पकडूनच ठेवतात,

परंतु याउलट सर्वांपेक्षा महान असलेले

तुझे प्रेम मला बंधमुक्तच ठेवते.

मी त्यांना विसरेन या भीतीने

ते मला मोकळे सोडतच नाहीत

आणि दिवसांमागून दिवस जातात

परंतु तुझे दर्शनही मला घडत नाही.

मी जरी तुझी प्रार्थना केली नाही,

माझ्या हृदयात तुला स्थान दिले नाही

तरी तुझे माझ्यावरचे प्रेम

अद्यापही माझ्या प्रेमाची वाट पाहत आहे.

33

WHEN it was day they came into my house and said, “we shall only take the smallest room here.”

They said, 'We shall help you in the worship of your God and humbly accept only our own share of his grace"; and then they took their seat in a corner and they sat quiet and meek.

But in the darkness of night I find they break into my sacred shrine, strong and turbulent, and snatch with unholy greed the offerings from God's altar.

दिवसा ते माझ्या घरी आले
 आणि म्हणाले की,
 “घराच्या एखाद्या कोपऱ्यात आम्ही पडून राहू”.
 ते म्हणाले,
 "देवपूजेत आम्ही तुला मदत करू
 आणि नम्रपणे आमच्या वाटेला येईल
 तेवढाच त्याचा कृपाप्रसाद आम्ही स्वीकारू";
 असे म्हणून त्यांनी एका कोपऱ्यात जागा घेतली
 आणि अत्यंत नम्रपणे ते स्वस्थ बसून राहिले.

परंतु रात्रीच्या अंधारात पाहतो तो
 माझ्या लक्षात आले की,
 ते दांडगटपणाने अनावर होऊन
 माझ्या पवित्र देवालयात शिरले
 आणि आपल्या गलिच्छ हातांनी,
 अधाशीपणाने त्यांनी देवासमोरील प्रसाद ओढला.

34

LET only that little be left of me whereby I may name thee my all.

Let only that little be left of my will whereby I may feel thee on every side, and come to thee in everything, and offer to thee my love every moment.

Let only that little be left of me whereby I may never hide thee.

Let only that little of my fetters be left whereby I am bound with thy will, and thy purpose is carried out in my life and that is the fetter of thy love.

परमेश्वरा,
 माझ्यात माझा इतका थोडासाच मीपणा बाकी राहू दे की,
 तुलाच मी माझे सर्वस्व मानावे.

माझ्या चारी बाजूंना
 सर्वत्र तूच आहेस
 हे मला जाणवत राहावे.
 प्रत्येक गोष्टीच्या रूपाने
 मीच तुझ्याकडे यावे,
 तुझ्याशी पूर्णत्वाने एकरूप व्हावे,
 क्षणाक्षणाला माझे प्रेम तुला अर्पण करावे
 एवढीच माझी इच्छा शिल्लक राहो.
 मला माझ्यातील इतकेच शिल्लक राहू दे की,
 मी तुला कुठेही झाकून ठेवू नये.

तुझ्या इच्छेशी मी बांधला जावो,
 तुझ्या इच्छापूर्तीसाठी मी जगावे
 हेच मला तुझ्या प्रेमाचे बंधन असावे.
 एवढेच माझे पाश बाकी राहावेत.

35

WHERE the mind is without fear and the head is held high;

Where knowledge is free; Where the world has not been broken up into fragments by narrow domesite walls;

Where words come out from the depth of truth;

Where tireless striving stretches its arms towards perfection;

Where the clear stream of reason has not lost its way into the dreary desert sand of dead habit;

Where the mind is led forward by thee into ever-widening thought and action-

Into that heaven of freedom, my Father, let my country awake.

जेथे मन निर्भय आहे
 आणि माथा उंच उचललेला आहे,
 जेथे ज्ञान मुक्त आहे,
 जेथे जगाचे क्षुद्र, संकुचित भिंतींनी विभाजन झाले नाही,
 जेथे शब्द सत्याच्या गाभ्यातून येतात
 जेथे अथक परिश्रमातून पूर्णत्वाचा ध्यास धरला जातो,
 जेथे सयुक्ततेच्या निर्मळ सरितेचा मार्ग
 मृतप्राय सवयींच्या रखरखीत वाळवंटात लोप पावत नाही,
 जेथे तू मनाला
 सतत अखंड विस्तारलेल्या उदात्त विचार आणि कृतीकडे नेत असतोस.

त्या स्वातंत्र्याच्या स्वर्गात,
 हे माझ्या देवा,
 माझे राष्ट्र जागृत होऊ दे..

36

THIS is my prayer to thee, my lord- strike, strike at the root of penury in my heart.

Give me the strength lightly to bear my joys and sorrows.

Give me the strength to make my love fruitful in service.

Give me the strength never to disown the poor or bend my knees before insolent might.

Give me the strength to raise my mind high above daily trifles.

And give me the strength to surrender my strength to thy will with love.

भगवंता,

माझी तुला कळकळीची प्रार्थना आहे की,

माझ्या हृदयातील दौर्बल्याच्या, दारिद्र्याच्या मुळावर

तू जोरदार आघात कर.

माझी सुखदुःखे सहजपणे भोगता यावीत यासाठी मला सामर्थ्य दे.

माझे प्रेम सेवा करण्यात यशस्वी ठरावे

यासाठी मला सामर्थ्य दे.

दीनदुबळ्यांना मी कधीही नाकारू नये

आणि उन्नत धनदांडग्यांसमोर मी कधीही गुडघे टेकू नये,

यासाठी तू मला सामर्थ्य दे.

दैनंदिन क्षुल्लक गोष्टींपासून

माझ्या मनाला उन्नत होण्यासाठी मला शक्ती दे.

माझी सर्व शक्ती

तुझ्या इच्छाशक्तीच्या परिपूर्तीसाठी

प्रेमाने अर्पण करण्याचे सामर्थ्य तू

मला दे.

37

I THOUGHT that my voyage had come to its end at the last limit of my power,- that the path before me was closed, that provisions were exhausted and the time come to take shelter in a silent obscurity.

But I find that thy will knows no end in me. And when old words die out on the tongue, new melodies break forth from the heart; and where the old tracks are lost, new country is revealed with its wonders.

मी विचार केला की,
 माझा प्रवास संपलेला आहे.
 माझी ताकद आता क्षीण झाली आहे.
 माझ्यासमोरचा रस्ता बंद झाला आहे,
 माझी शिदोरी संपली आहे
 आणि आता प्रसिद्धीपासून दूर जाऊन
 एकांतवासात शांतपणे आश्रय घेण्याची वेळ आता आली आहे.
 मला माहीत आहे की,
 तुझ्या इच्छाशक्तीला
 माझा हा असा अंत मान्य नाही.
 जेव्हा जिभेवरून जुने शब्द नष्ट होतात
 तेव्हा हृदयातून नवनवीन संगीताचे सुस्वर उमटू लागतात
 आणि जेथे जुना रस्ता संपतो
 तेथे आश्चर्याने भरलेला नवा प्रदेश दृष्टोत्पत्तीस येतो.

38

THAT I want thee, only thee- let my heart repeat without end. All desires that distract me, day and night, are false and empty to the core.

As the night keeps hidden in its gloom the petition for light, even thus in the depth of my unconsciousness rings the cry - I want thee, only thee.

As the storm still seeks its end in peace when it strikes against peace with all its might, even thus my rebellion strikes against thy love and still its cry is - I want thee, only thee.

मला तू,
 केवळ तूच हवा आहेस.
 माझ्या हृदयातून सारखा हाच घोष होऊ दे.
 ज्या वासनांच्या मागे
 मी रात्रंदिवस लागलो होतो
 त्या मुळातच मिथ्या आणि व्यर्थ आहेत.

सर्वत्र अंधार दाटलेला असताना,
 रात्र ज्याप्रमाणे आपल्या अंधकारात
 प्रकाशाच्या प्राप्तीची प्रार्थना लपवीत असते
 त्याचप्रमाणे माझ्या मनात अजाणतेपणीही,
 "मला तू, केवळ तूच हवा आहेस,"
 हे शब्द निनादत असतात.
 तुफानाने प्राणपणाने शांतीवर कितीही आघात केले तरी
 अखेर त्याला शांतीच हवी असते,
 त्याचप्रमाणे हे ईश्वरा,
 मी बंडखोरपणाने तुझ्यावर कितीही आघात केले तरी
 "मला तू, तूच हवा आहेस"
 म्हणून माझे हृदय आक्रंदत असते.

39

WHEN the heart is hard and parched up, come upon me with a shower of mercy.

When grace is lost from life, come with a burst of song.

When tumultuous work raises its din on all sides shutting me out from beyond, come to me, my lord of silence, with thy peace and rest.

When my beggarly heart sits crouched, shut up in a corner, break open the door, my king, and come with the ceremony of a king.

When desire blinds the mind with delusion and dust, O thou holy one, thou wakeful, come with thy light and thy thunder.

जेव्हा माझे हृदय कोरडे आणि शुष्क होईल
 तेव्हा तू तुझ्या करुणेच्या वर्षावाच्या रूपाने माझ्या हृदयात ये.
 जेव्हा माझ्या हृदयातील सारी माधुरी संपलेली असेल
 तेव्हा तू सुमधुर संगीताच्या सुस्वरांनी माझे हृदय भरून टाक.

जेव्हा कर्माच्या गलबल्याखाली आणि भाराखाली
 मी दबला जाऊन सर्व बाजूंनी बंदिस्त होईन,
 तेव्हा माझ्या शांतिस्वरूप परमेश्वरा,
 तू माझ्या हृदयात शांतता आणि स्वास्थ्य घेऊन ये.

जेव्हा माझे दरिद्री कंगाल मन क्षुद्र बनून
 दीनवाणीपणाने एका कोपऱ्यात स्वतःला बंदिस्त करून घेते
 तेव्हा हे उदार राजाधिराजा, सम्राटा,
 माझ्या मनाची कवाडे तोडून
 तू राजाधिराज महाराजाच्या जल्लोषात आणि वैभवात आत प्रवेश कर.
 जेव्हा माझे मन क्षुद्र वासनांनी आणि भूलभुलव्याने झाकोळून जाते
 आणि त्याला दिसेनासे होते
 तेव्हा हे परमपवित्र जागृत ईश्वरा,
 तू तुझ्या तेजस्वी प्रकाशाने आणि धीरगंभीर आवाजाने
 माझ्या हृदयात प्रवेश कर.

40

THE rain has held back for days and days, my God, in my arid heart. The horizon is fiercely naked-not the thinnest cover of a soft cloud, not the vaguest hint of a distant cool shower.

Send thy angry storm, dark with death, if it is thy wish, and with lashes of lightning startle the sky from end to end.

But call back, my lord, call back this pervading silent heat, still and keen and cruel, burning the heart with dire despair.

Let the cloud of grace bend low from above like the tearful look of the mother on the day of the father's wrath.

माझ्या रखरखीत हृदयात
 कित्येक दिवसांपासून वर्षांच्या जलधारांनी प्रवेशच केला नाही.
 क्षितिज एकदमच निरभ्र आहे.
 पुसटसा ढगदेखील नाही.
 फार काय दुरवर कुठेतरी
 एखादी थंडगार जलधारा कोसळल्याचादेखील अस्पष्ट संकेत नाही.

तुझी जर इच्छा असेल तर
 मृत्यूने काळेकुट्ट झालेले भीषण तांडव
 आणि त्यापाठोपाठ आकाशात या टोकापासून त्या टोकापर्यंत
 कडकडाट करणाऱ्या विजेने आसमंत दणाणून सोड.

परंतु माझ्या परमेश्वरा,
 कृपया माझ्या हृदयाला
 भयानक निराशेने जाळणारी स्थिर, स्तब्ध असह्य क्रूर अशी
 ही उष्णतेची लाट माघारी बोलावून घे.
 वडिलांचा क्रोधाग्नी भडकलेला असताना
 आई ज्याप्रमाणे अश्रूपूर्ण नजरेने पाहत असते
 त्याप्रमाणे हे परमेश्वरा,
 तुझ्या कृपेचा मेघ वरून खाली ओसंडू दे.

41

WHERE dost thou stand behind them all, my lover,
hiding thyself in the shadows?

They push thee and pass thee by on the dusty road, taking thee for naught. I wait here weary hours spreading my offerings for thee, while passers- by come and take my flowers, one by one, and my basket is nearly empty.

The morning time is past, and the noon. In the shade of evening my eyes are drowsy with sleep. Men going home glance at me and smile and fill me with shame. I sit like a beggar maid, drawing my skirt over my face, and when they ask me, what it is I want, I drop my eyes and answer them not.

Oh, how, indeed, could I tell them that for thee I wait,
and that thou hast

promised to come. How could I utter for shame that I
keep for my dowry this poverty. Ah, I hug this pride in the
secret of my heart.

I sit on the grass and gaze upon the sky and dream of the sudden splendour of thy coming - all the lights ablaze, golden pennons flying over thy car, and they at the roadside standing agape, when they see thee come down from thy seat to raise me from the dust, and set at thy side this ragged beggar girl a-tremble with shame and pride, like a creeper in a summer breeze.

But time glides on and still no sound of the wheels of thy chariot. Many a procession passes by with noise and shouts and glamour of glory. Is it only thou who wouldst stand in the shadow silent and behind them all? And only I who would wait and weep and wear out my heart in vain longing.

माझ्या प्राणप्रिय सख्या,
 त्या सर्वांच्या मागे सावलीत उभा राहून
 तू स्वतः का असा लपून राहतोस?
 तू नगण्य आहेस
 वा तू तेथे नाहीसच असे समजून
 ते तुला ढकलून धुळीच्या रस्त्यावर निघून जातात.
 तुझ्या समर्पणासाठी आणलेली फुले घेऊन
 मी तासन् तास थकूनभागून तुझी वाट पाहत असते.
 मात्र एकामागून एक प्रवासी येत राहतात,
 माझ्याकडून फुले घेतात
 आणि माझी फुलांची परडी जवळजवळ रिकामीच होते.
 सकाळची वेळ तर केव्हाच टळून गेली
 आणि आता माध्यान्हही संपली आहे.
 सायंकाळच्या या धूसर वेळी
 माझे डोळे झोपेने जडावले आहेत.
 घराकडे परतणारी माणसे माझ्याकडे दृष्टिक्षेप टाकतात,
 हसतात आणि मी लज्जित होते.
 मी एखाद्या भिकारणीसारखी चेहऱ्यावर पदर घेऊन बसते
 आणि जेव्हा ते मला विचारतात की मला काय पाहिजे,
 तेव्हा माझी नजर खाली झुकते
 आणि मी त्यांना उत्तरच देत नाही.

अरे, सांग तरी मी त्यांना कसे सांगू की,
 तू मला येण्याचे वचन दिले आहेस
 आणि मी तुझीच वाट पाहत आहे.
 मला सांगायलासुद्धा लाज वाटते की,
 देणगी देण्यासाठी मी माझ्याजवळ हे दारिद्र्यच ठेवले आहे.
 अरे, खरेच ही गोष्ट मोठ्या अभिमानाने
 माझ्या हृदयात मी गुपित म्हणून ठेवली आहे.
 मी गवतावर स्वस्थ बसते
 आणि आकाशाकडे टक लावून बघते
 आणि अचानकपणे मोठ्या डौलाने
 आणि थाटामाटाने
 व वैभवाने तू येत आहेस
 असे स्वप्न पाहते.
 दिव्यांचा झगमगाट आणि लखलखाट आहे,
 तुझ्या रथावर सोनेरी निशाण फडकत आहे.
 रथातील आसनावरून तू खाली उतरतोस
 आणि वसंतातल्या वाऱ्याच्या झुळकेने
 वेलीसारख्या थरथर कापणाऱ्या
 या फाटके कपडे घातलेल्या,
 लज्जित अभिमानी मुलीला उचलून
 तुझ्या बाजूला बसवतोस
 तेव्हा रस्त्याच्या कडेला दूतर्फी उभे असलेले लोक
 आश्चर्याने आ वासतात.

परंतु, वेळ पुढे सरकतेच आहे
 आणि तुझ्या रथाच्या
 चाकांच्या आवाजाची चाहूल देखील लागत नाही.
 रस्त्यावरून वैभवाने झगमगणाऱ्या अनेक मिरवणुका
 थाटामाटात आणि डामडौलात वाजतगाजत निघून जातात.
 केवळ तूच एकटा त्यांच्यामागे
 शांतपणे सावलीत उभा राहतोस का?
 आणि केवळ वाट पाहत,
 अश्रू ढाळीत तुझ्या भेटीच्या
 उत्कट अभिलाषेच्या व्यर्थ अपेक्षेने
 माझे हृदय विदीर्ण होत राहते.

42

EARLY in the day it was whispered that we should sail in a boat, only thou and I, and never a soul in the world would know of this our pilgrimage to no country and to no end.

In that shoreless ocean, at thy silently listening smile my songs would swell in melodies, free as waves, free from all bondage of words.

Is the time not come yet? Are there works still to do? Lo, the evening has come down upon the shore and in the fading light the seabirds come flying to their nests.

Who knows when the chains will be off, and the boat, like the last glimmer of sunset, vanish into the night?

भल्या पहाटेच आपले ठरले होते की,
 केवळ तू आणि मीच फक्त
 एका नौकेत बसून प्रवासाला निघू
 आणि जगात कुणालाही
 आपल्या या निरुद्देश तीर्थयात्रेच्या प्रवासाबाबत
 वा आपण कोठे जाणार आहोत याबाबत समजू नये.
 या अपार विशाल सागरात
 लाटा जशा बंधमुक्त होऊन नृत्य करीत असतात
 त्याचप्रमाणे शब्दांच्या बंधनातून मुक्त होऊन
 मी माझ्या गायनाचे स्वरमाधुर्य
 फक्त तुलाच ऐकविणार आहे
 आणि तू काहीही न बोलता स्मितपूर्वक ते ऐकणार आहेस.
 ती वेळ अजून आली नाही का?
 अजूनही काही कामे उरकायची बाकी राहिली आहेत का?
 पाहा, सागरतीरावर आता संध्याकाळ होऊ लागली आहे
 आणि त्या मंद धूसर प्रकाशात
 समुद्रपक्षी आपापल्या घट्ट्यांकडे परतायला लागले आहेत.
 कोण जाणे की या शृंखला कधी तुटतील
 आणि ज्याप्रमाणे अस्ताला जाणारा रविराज
 आपले किरण रात्रीच्या अंधारात बुडवून टाकतो,
 त्याप्रमाणे आपली नौका
 रात्रीच्या अंधारात केव्हा प्रवासासाठी निघेल?

43

THE day was when I did not keep myself in readiness for thee; and entering my heart unbidden even as one of the common crowd, unknown to me, my king, thou didst press the signet of eternity upon many a fleeting moment of my life.

And today when by chance I light upon them and see thy signature, I find they have lain scattered in the dust mixed with the memory of joys and sorrows of my trivial days forgotten.

Thou didst not turn in contempt from my childish play among dust, and the steps that I heard in my playroom are the same that are echoing from star to star.

तू येणार म्हणून त्या दिवशी
 मी अजिबात तुझ्यासाठी तयारीत नव्हतो
 आणि माझ्या राजाधिराजा,
 गर्दीतून अकस्मात येणाऱ्या एखाद्या अनोळख्यासारखा
 तू अगदी आगंतुकपणे आलास
 आणि माझ्या जीवनातील अनेक क्षणभंगुर क्षणांवर
 तू अनंतकाळाची मोहोर उमटवलीस.
 आणि आज जेव्हा योगायोगाने
 मी त्याच्यावर प्रकाश पाडतो
 आणि तुझी मुद्रा पाहतो
 तेव्हा मी विसरलेल्या माझ्या जीवनातील
 क्षुद्र, नीरस दिवसांच्या धुळीत मिसळलेल्या
 सुखदुःखाच्या स्मृतीबरोबर ती विखुरलेली दिसते.
 धुळीत खेळत असलेल्या
 माझ्या बालिश खेळांकडे
 तू तुच्छतेने कधीही पाठ फिरवली नाहीस
 आणि माझ्या खेळघरात त्या वेळी
 मी ऐकलेला तुझा पदरव
 अगदी या ताऱ्यापासून त्या ताऱ्याकडे जाणाऱ्या
 तुझ्या पदरवाच्या प्रतिध्वनीसारखा होता.

44

THIS is my delight, thus to wait and watch at the wayside
where shadow chases light and the rain comes in the wake of
the summer.

Massengers, with tidings from unknown skies, greet me
and speed along the road. My heart is glad within, and the
breath of the passing breeze is sweet.

From dawn till dusk I sit here before my door, and I know
that of a sudden the happy moment will arrive when I shall
see.

In the meanwhile I smile and I sing all alone. In the
meanwhile the air is filling with the perfume of promise.

जेथे छाया प्रकाशाचा पाठलाग करते,
 पाऊस उन्हाळ्याच्या पाठोपाठ येतो
 तेथील रस्त्याच्या कडेला
 शांतपणे उभे राहून निरीक्षण करीत राहण्यात
 मला खूप आनंद मिळतो..
 वेगवेगळ्या क्षितिजांवरून
 संदेश घेऊन येणारे दूत
 मला अभिवादन करून त्वरेने रस्त्यावरून पुढे जातात.
 माझे हृदय आनंदित होते.
 वाऱ्याच्या मंद झुळकेचा श्वासोच्छ्वास मधुर असतो.

पहाटेपासून संध्याकाळपर्यंत
 मी दाराशी बसून राहते
 आणि मला खात्री आहे की,
 अचानकपणे असा एक सुखद क्षण निश्चित येईल
 जेव्हा मला त्याचे दर्शन होईल.
 मध्यंतरीच्या वेळात
 मी एकटीच मनाशी हसते
 आणि गात राहते.
 वातावरणातही आश्वासनाचा दरवळ असतो.

45

HAVE you not heard his silent steps?

He comes, comes, ever comes.

Every moment and every age, every day and every night
he comes, comes, ever comes.

Many a song have I sung in many a mood of mind, but
all their notes have always proclaimed, He comes, comes, ever
comes."

In the fragrant days of sunny April through the forest path
he comes, comes, ever comes.

In the rainy gloom of July nights on the thundering
chariot of clouds he comes, comes, ever comes.

In sorrow after sorrow it is his steps that press upon my
heart, and it is the golden touch of his feet that makes my joy
to shine.

तुम्हाला त्याच्या पावलांची
हळुवार चाहूल लागली नाही का?
तो येतो, येतो, येतच असतो.

प्रत्येक क्षणी, प्रत्येक युगात, प्रत्येक दिवशी आणि प्रत्येक रात्री
तो येतो, येतो, निश्चितच येतो.
मनाच्या वेगवेगळ्या मनस्थितीमध्ये,
माझ्या लहरीनुसार मी खूप गाणी गात असतो;
परंतु त्या गाण्यातून
मी येतो, येतो, नक्कीच येतो
असेच स्वर निनादत असतात.
उन्हाळ्यातील वसंतकाळच्या सुगंधी दिवसांत
वनराजींच्या मार्गावरून
तो येतो, येतो, खरेचच येतो.

मेघाच्छादित आषाढाच्या उदास रात्री
मेघांचा गडगडाट करणाऱ्या रथातून
तो येतो, येतो, येतच असतो.
दुःखावर दूःखे कोसळत असताना,
त्याच्या चरणस्पर्शाने माझे हृदय निवते
आणि त्याच्या चरणस्पर्शानेच
माझ्या आनंदाला झळाळी मिळते.

46

I KNOW not from what distant time thou art ever coming nearer to meet me. Thy sun and stars can never keep thee hidden from me for aye.

In many a morning and eve thy footsteps have been heard and thy messenger has come within my heart and called me in secret.

I know not why today my life is all astir, and a feeling of tremulous joy is passing through my heart.

It is as if the time were come to wind up my work, and I feel in the air a faint smell of thy sweet presence.

मला कळत नाही की,
 मला भेटण्यासाठी तू किती लांबून कधीचा निघाला आहेस!
 तुझे सूर्य आणि तारे
 तुला माझ्यापासून कधीही लपवून ठेवू शकणार नाहीत.
 कितीतरी सकाळी आणि संध्याकाळी
 तुझ्या पावलांची चाहूल मला लागली आहे
 आणि आतातर तुझ्या दूताने येऊन
 माझ्या हृदयात हे गुपित सांगितले आहे की,
 तयार हो,
 आता भेटण्याची वेळ आली आहे.
 मला समजत नाही की
 माझे हृदय असे उचंबळून का आले आहे?
 आणि माझे मन एवढे हर्षोत्फुल्ल कसे झाले आहे?

आता अशी वेळ आली आहे की,
 मी माझे सारे काम आवरून ठेवावे!
 हवेतूनदेखील
 तुझ्या अस्तित्वाची सुगंधी झुळूक जाणवू लागली आहे.

47

THE night is nearly spent waiting for him in vain. I fear lest in the morning he suddenly come to my door when I have fallen asleep wearied out. Oh friends, leave the way open to him - forbid him not.

If the sound of his steps does not wake me, do not try to rouse me, I pray. I wish not to be called from my sleep by the clamorous choir of birds, by the riot of wind at the festival of morning light. Let me sleep undisturbed even if my lord comes of a sudden to my door.

Ah, my sleep, precious sleep, which only waits for his touch to vanish.

Ah, my closed eyes that would open their lids only to the light of his smile when he stands before me like a dream emerging from darkness of sleep.

Let him appear before my sight as the first of all lights and all forms. The first thrill of joy to my awakened soul let it come from his glance. And let my return to myself be immediate return to him.

जवळजवळ संपूर्ण रात्र
 त्याची वाट बघण्यात अशीच निघून गेली.
 मला भीती वाटते की,
 थकल्यामुळे सकाळी माझा डोळा लागलेला असताना
 तो अचानक येऊन माझ्या दाराशी उभा राहिल.
 माझ्या मित्रांनो,
 त्याच्यासाठी वाट मोकळी ठेवा.
 त्याला अडवू नका.
 मी तुम्हाला प्रार्थना करते की,
 जर त्याच्या पावलांच्या चाहलीने मी जागी झाले नाही
 तर कृपया मला उठवू नका.
 माझी इच्छा आहे की,
 प्रातःकाळी सूर्योदयाच्या प्रकाश सोहळ्याच्या वेळी होणाऱ्या
 पक्ष्यांच्या किलबिल कूजनाने
 वा वाऱ्याच्या दंग्याने
 माझी झोपमोड होऊ नये.
 फार काय माझा भगवंत अचानकपणे दाराशी आला तरी
 माझी झोप मोडू नका.

माझी निद्रा,
 गाढ निद्रा
 केवळ त्याच्या स्पर्शाने संपावी म्हणून मी वाट पाहत आहे.

तो जेव्हा झोपेच्या अंधकारातून पडलेल्या स्वप्नाप्रमाणे
 माझ्यासमोर उभा राहिल
 तेव्हाच त्याच्या मंदहास्याच्या प्रकाशाने
 माझ्या निद्रिस्त डोळ्यांच्या पापण्या उघडतील.

त्याला माझ्या दृष्टीसमोर
 सर्व दीपांमधील पहिल्या प्रकाशाच्या स्वरूपात येऊ दे.
 त्याच्या नजरेच्या दृष्टिक्षेपातून
 माझ्या जागृत आत्म्याला
 आनंदाचा पहिला थरार मिळू दे
 आणि माझे स्वतः कडे परतणे
 हे तातडीने त्याच्याकडेच परतणे असू दे.

48

THE morning sea of silence broke into ripples of bird songs; and the flowers were all merry by the roadside; and the wealth of gold was scattered through the rift of the clouds while we busily went on our way and paid no heed.

We sang no glad songs nor played; we went not to the village for barter; we spoke not a word nor smiled; we lingered not on the way. We quickened our pace more and more as the time sped by.

The sun rose to the mid sky and doves cooed in the shade. Withered leaves danced and whirled in the hot air of noon. The shepherd boy drowsed and dreamed in the shadow of the banyan tree, and I laid myself down by the water and stretched my tired limbs on the grass.

My companions laughed at me in scorn; they held their heads high and hurried on; they never looked back nor rested; they vanished in the distant blue haze. They crossed many meadows and hills, and passed through strange, far away countries. All honour to you, heroic host of the interminable path! Mockery and reproach picked me to rise, but found no

response in me. I gave myself up for lost in the depth of a glad humiliation - in the shadow of a dim delight.

The repose of the sun-embroidered green gloom slowly spread over my heart. I forgot for what I had travelled, and I surrendered my mind without struggle to the maze of shadows and songs.

At last, when I woke from my slumber and opened my eyes, I saw thee standing by me, flooding my sleep with thy smile. How I had feared that the path was long and wearisome, and the struggle to reach thee was hard!

प्रातःकाळचा शांतता सागर
 पक्ष्यांच्या कूजनलहरींमुळे हेलावला.
 रस्त्यांच्या बाजूची फुले आनंदाने हलत होती.
 मेघांच्या फटीमधून सुवर्णाच्या राशी
 सर्वत्र विखुरल्या जात होत्या.
 आम्ही मात्र आमच्या मार्गाने गडबडीत चालत जात होतो.
 आम्ही तिकडे लक्ष दिलेच नाही.
 आम्ही आनंदाने गाणी गायली नाहीत
 वा खेळलोही नाही.
 आम्ही खेड्यात जाऊन बाजारहाटावर क्रयविक्रयही केला नाही.
 आम्ही चकार शब्द बोललो नाही
 वा हसलोदेखील नाही.
 आम्ही रस्त्यावरदेखील रेंगाळलो नाही.
 जसजसा वेळ होत होता तसतशी
 आम्ही पावले वेगाने उचलत होतो.

सूर्य माथ्यावर आला.
 कबूतर हळुवार आवाज करीत सावलीत येऊन बसले.
 दुपारच्या गरम वातावरणात वाळलेली पाने
 नृत्य करीत भिरभिरत राहिली.
 वटवृक्षाच्या छायेत मेंढपाळ सुस्त होऊन स्वप्न पाहत झोपी गेला
 आणि मी नदीच्या जवळ हिरवळीत

हात पाय लांब करून

माझ्या थकल्या शरीराला आराम देण्यासाठी पहुडलो.

माझे मित्र माझ्याकडे बघून तिरस्काराने हसले.

त्यांनी आपली माथी ताठ करून

घाईघाईने चालायला सुरुवात केली.

त्यांनी मागे अजिबात वळून पाहिले नाही

वा विश्रांतीही घेतली नाही.

दूरवरच्या निळसर धुक्यात ते दिसेनासे झाले.

त्यांनी अनेक कुरणे आणि टेकड्या

तसेच दूरवरचे चमत्कारिक प्रदेश ओलांडले.

न संपणाऱ्या वाटेच्या शूर यजमानांनो,

तुमचा सन्मान असो.

उपहास आणि निर्भत्सना

माझ्या मनाला मी उठावे म्हणून टोचू लागली,

परंतु माझ्याकडून काहीच प्रतिसाद मिळाला नाही.

मी रात्रीच्या मंद प्रकाशात

स्वतःला मानवंदनेच्या डोहात झोकून दिले.

माझ्या हृदयावर सूर्याने कशिदा काढलेली

हिरवट उदासीनता पसरली.

मी किती प्रवास केला हेदेखील मी विसरलो

आणि कोणताही प्रतिकार न करता

मी सावली आणि संगीताच्या चक्रव्यूहात

स्वतःला झोकून दिले.
 आणि अखेर जेव्हा मी झोपेतून जागा झालो
 आणि डोळे उघडून पाहिले तो
 तू माझ्या बाजूला उभा होतास
 आणि तुझ्या स्मितहास्याने माझी झोप उडाली होती.

छे, मला उगाचच किती भीती वाटली होती की,
 तुझ्यापर्यंत पोचण्याचा मार्ग
 खूप लांबचा आणि दमछाक करणारा आहे
 आणि खूप संघर्षमयही आहे.

49

You came down from your throne and stood at my cottage door.

I was singing all alone in a corner, and the melody caught your ear. You came down and stood at my cottage door.

Masters are many in your hall, and songs are sung there at all hours, But the simple carol of this novice struck at your love. One plaintive little strain mingled with the great music of the world, and with a flower for a prize you came down and stopped at my cottage door.

तू तुझ्या सिंहासनावरून खाली उतरलास
 आणि माझ्या झोपडीच्या दाराशी येऊन उभा राहिलास.
 मी एकटाच एका कोपऱ्यात गाणे गात होतो.
 आणि ते सूर तुझ्या कानावर पडले.
 तू खाली आलास आणि सरळ
 माझ्या झोपडीच्या दाराशी येऊन उभा राहिलास.
 तुझ्या दरबारात गाणारे खूप जण आहेत
 आणि तेथे अखंड संगीत चालू असते.
 परंतु या अननुभवी गायकाचे हे साधेसुधे गाणे
 तुझ्या हृदयाच्या प्रेमाला जाऊन भिडले.
 व्याकुळ करणारा हा करुण एकाकी स्वर
 जगाच्या महान संगीतात मिसळला
 आणि बक्षिसाखातर
 एक पुष्प हातात घेऊन तू खाली उतरलास
 आणि माझ्या झोपडीच्या दाराशी येऊन थांबलास.

50

I HAD gone a begging from door to door in the village path, when thy golden chariot appeared in the distance like a gorgeous dream and I wondered who was this King of all kings!

My hopes rose high and methought my evil days were at an end, and I stood waiting for alms to be given unasked and for wealth scattered on all sides in the dust.

The chariot stopped where I stood. Thy glance fell on me and thou camest down with a smile. I felt that the luck on my life had come at last. Then of a sudden thou didst hold out thy right hand and say “What hast thou to give to me?”

Ah, what a kingly jest was it to open thy palm to a beggar to beg! I was confused and stood undecided, and then from my wallet I slowly took out the least little grain of corn and gave it to thee.

But how great my surprise when at the day's end I emptied my bag on the floor to find a least little grain of gold among the poor heap. I bitterly wept and wished that I had had the heart to give thee my all.

मी खेड्यातील रस्त्यावरून दारोदारी जाऊन
 भिक्षा मागत फिरत होतो.
 आणि अचानक त्या वेळी
 दुरवर एखाद्या भव्यदिव्य स्वप्नाप्रमाणे
 तुझा सोनेरी रथ मला दिसला.
 मला आश्चर्य वाटले की,
 कोणत्या राजाधिराजाचा हा रथ आहे?
 माझ्या आशा पल्लवित झाल्या
 आणि मी विचार केला की,
 माझे वाईट दिवस आता संपले आहेत
 आणि मी न मागताच निश्चित मिळणाऱ्या भिक्षेची
 आणि रस्त्यावर सर्वत्र धुळीमध्ये उधळल्या जाणाऱ्या धनाची
 वाट पाहत बसलो.

मी जेथे उभा होतो तेथे रथ थांबला.
 तुझी नजर माझ्याकडे वळली
 आणि तू सुहास्य मुद्रेने खाली उतरलास.
 मला वाटले की,
 अखेर माझे नशीब उजळले.
 अचानक तू तुझा उजवा हात माझ्यापुढे पसरलास
 आणि म्हणालास,
 "मला देण्यासाठी तुझ्याजवळ काय आहे?"

काय हा राजेशाही विनोद!
 अरे, तू तुझा हात भिक्षेसाठी
 एका भिकान्यासमोर पसरावास?
 मी अत्यंत गोंधळलो!
 काय करावे हेच मला समजेना.
 आणि मी मग माझ्या झोळीतून
 धान्याचा एक लहानसा कण काढला आणि तुला दिला.

परंतु काय आश्चर्य!
 दिवस मावळल्यावर जेव्हा मी माझी झोळी रिकामी केली
 तेव्हा धान्याच्या त्या निकृष्ट ढिगाऱ्यात
 मला सोन्याचा लहानसा कण सापडला.
 मी ओक्साबोक्सी रडलो
 आणि मला वाटले अरे माझे सर्वस्वच
 मी तुला द्यायला पाहिजे होते.

51

THE night darkened. Our day's works had been done. We thought that the last guest had arrived for the night and the doors in the village were all shut. Only some said the king was to come. We laughed and said, "No, it cannot be!"

It seemed there were knocks at the door and we said it was nothing but the wind. We put out the lamps and lay down to sleep. Only some said, "It is the messenger!" We laughed and said, "No, it must be the wind!"

There came a sound in the dead of the night. We sleepily thought it was the distant thunder. The earth shook, the walls rocked, and it troubled us in our sleep. Only some said it was the sound of wheels. We said in a drowsy murmur, "No, it must be the rumbling of clouds!"

The night was still dark when the drum sounded. The voice came, "Wake up! Delay not!" We pressed our hands on our hearts and shuddered with fear. Some said, "Lo, there is the king's flag!" We stood up on our feet and cried, "There is no time for delay!"

The king has come but where are lights, where are wreaths? Where is the throne to seat him? Oh, shame! Oh utter shame! Where is the hall, the decorations? Someone has said, "Vain is this cry! Greet him with empty hands, lead him into thy rooms all bare!"

Open the doors, let the conch-shells be sounded! In the depth of the night has come the king of our dark, dreary house. The thunder roars in the sky. The darkness shudders with lightning. Bring out thy tattered piece of mat and spread it in the courtyard. With the storm has come of a sudden our king of the fearful night.

रात्रीचा अंधार अधिकच गडद झाला.
 दिवसाचे सारे कामकाज कधीच संपले होते.
 आम्हाला वाटले की,
 येणारा शेवटचा पाहुणा रात्रीसाठी येऊन पोचला असेल
 आणि खेड्यातील घराघरांची सारी दारे बंद झाली असतील.
 मात्र काहीजण म्हणाले की,
 अजून राजा यायचा आहे.
 आम्ही हसलो आणि म्हणालो,
 "छे! ते शक्य नाही!"

असे वाटले की,
 दारावर ठोठावल्याचा आवाज येत आहे.
 परंतु आम्ही म्हणालो की,
 दुसरे तिसरे काही नाही,
 तो तर वाऱ्याचा आवाज आहे.
 आम्ही आमचे दिवे मालवले
 आणि झोपायच्या तयारीला लागलो.
 मात्र काही म्हणाले,
 "अरे, तो तर कुणी दूत आहे."
 आम्ही हसलो आणि म्हणालो,
 "छे! तो तर वाराच आहे."

मध्यरात्रीच्या सुमाराला आवाज आला.
 आम्ही झोपेतच विचार केला की,
 दूर कुठेतरी वादळ आले असले पाहिजे.
 धरणी हादरली, भिंती थरथरल्या,
 आमची झोपमोड झाल्यामुळे आम्ही त्रासलो.
 मात्र काहीजण म्हणाले की,
 “तो चाकांचा आवाज आहे”.
 आम्ही झोपेत बरळलो,
 “छे, तो तर मेघांचा गडगडाट आहे.”

पडघम वाजले तेव्हा रात्रीचा अजूनही निबीड अंधार होता.
 "उठा आता! उशीर करू नका",
 असा आवाज आला.
 आम्ही आमचे हात हृदयाशी घट्ट धरले
 आणि भीतीने घाबरून गेलो.
 कुणीतरी म्हणाले,
 "बघा तर खरे! राजाचा ध्वज दिसू लागला आहे!"
 आम्ही ताडकन उठलो आणि म्हणालो,
 "बापरे आटपा आटपा, आता उशीर करायला वेळच नाही".

आणि राजा आला,
 परंतु कुठे आहे तो दिव्यांचा झगमगाट?
 कुठे आहेत हारतुरे?

त्याला बसायला द्यायचे सिंहासन तरी कुठे?
 किती लाजिरवाणे अगदी लाजिरवाणे!
 कुठे आहे सभागृह आणि कुठे आहे सजावट?
 कुणीतरी म्हणाले,
 "व्यर्थ आहे हा आरडाओरडा!
 त्याचे रिक्त हातानेच स्वागत करा.
 आणि तुमच्या रिकाम्या खोल्यांकडे त्याला घेऊन जा!"

उघडा सारी दारे आणि होऊ दे शंखध्वनीचा नाद ।
 मध्यरात्रीला आपल्या अंधान्या ओसाड घराचा राजा आला आहे.
 आकाशात गडगडाट होतो आहे,
 विजांच्या लखलखाटाने अंधार कापतो आहे.
 तुझ्या फाटक्यातुटक्या चटईचा तुकडा आण
 आणि पसर त्या प्रांगणात
 वादळाबरोबरच अचानकपणे भयानक रात्रीचा
 आपला राजा आला आहे.

52

I THOUGHT I should ask of thee - but I dared not - the rose wreath thou hadst on thy neck. Thus I waited for the morning, when thou didst depart, to find a few fragments on the bed. And like a beggar I searched in the dawn only for a stray petal or two.

Ah me, what is it I find? What token left of thy love? It is no flower, no spices, no vase of perfumed water, It is thy mighty sword, flashing as a flame, heavy as a bolt of thunder. The young light of morning comes through the window and spreads itself upon thy bed. The morning bird twitters and asks, "Woman, what hast thou got?" No, it is no flower, nor spices, nor vase of perfumed water - it is thy dreadful sword.

I sit and muse in wonder, what gift is this of thine. I can find no place where to hide it. I am ashamed to wear it, frail as I am, and it hurts me when I press it to my bosom. Yet shall I bear in my heart this honour of the burden of pain, this gift of thine.

From now there shall be no fear left for me in this world, and thou shalt be victorious in all my strife. Thou hast left

death for my companion and I shall crown him with my life. Thy sword is with me to cut asunder my bonds, and there shall be no fear left for me in the world.

From now I leave off all petty decorations. Lord of my heart, no more shall there be for me waiting and weeping in corners, no more coyness and sweetness of demeanour. Thou hast given me thy sword for adornment. No more doll's decorations for me!

मला वाटले की,
 तुझ्याकडून मागून घ्यावा,
 तू तुझ्या गळ्यात घातलेल्या हारातला गुलाब.
 पण माझी नाही झाली हिंमत.
 तू सकाळी जाईपर्यंत मग मी वाट बघत बसले.
 वाटले,
 कदाचित तुझ्या बिछान्यावर हाराचे काही अवशेष पडले असतील
 आणि मग सकाळी एखाद्या भिकाऱ्यासारखे
 एखादी दुसरी इकडे तिकडे विखुरलेली पाकळी मिळेल
 म्हणून मी शोधू लागलो.

बापरे!
 मी काय पाहिले हे?
 तुझ्या प्रेमाची कोणती खूण तू ठेवलीस?
 तेथे फुले नव्हती,
 पाकळ्या नव्हत्या,
 सुगंधी पाण्याचे पुष्पपात्र देखील नव्हते.
 तेथे होती तुझी ज्योतीसारखी तळपणारी,
 वज्रासारखी जड, शक्तिशाली तलवार.
 पहाटेचा कोवळा प्रकाश खिडकीवाटे आला
 आणि बिछान्यावर सर्वत्र पसरला.
 प्रभातीचा पक्षी किलबिल करीत आला

आणि विचारू लागला,

"बाई ग, काय मिळालं तुला?"

छे, ना फूल, ना पाकळ्या, ना सुगंधी पाण्याचे पुष्पपात्र.

ती आहे एक भयानक तलवार.

मी बसले आणि आश्चर्याने थक्क झाले.

काय अजब भेट दिलीस तू!

मला कळेना की ही आता लपवाबी तरी कुठे?

मला ती धरायची देखील लाज वाटते.

मी तर पडले इतकी अशक्त दुबळी

आणि जेव्हा मी हृदयाशी कवटाळते

तेव्हा ती मला टोचते.

तरीदेखील या वेदनेचा भार सहन करून

मी माझ्या हृदयात तुझी भेट सन्मानाने जपून ठेवीन.

आता यापुढे मला जगात कशाचीही भीती वाटणार नाही

आणि माझ्या सर्व लढायांमध्ये तू विजयी होशील.

तू साथीदार म्हणून मृत्यूला माझ्या जवळ ठेवले आहेस

आणि मी त्याला माझ्या जीवनाचा मुकुट घालीन.

मला बंधमुक्त करण्यासाठी ही तलवार माझ्याजवळ आहे

आणि जगात मला आता कशाचेही भय उरले नाही.

या क्षणापासून

मी माझे खोटे खोटे क्षुद्र सजावटी अलंकार टाकून देते.

माझ्या प्राणाधिपती,

कोपऱ्यात बसून वाट पाहणे

आणि अश्रू गाळणे

आता बंद

आणि त्याचबरोबर लाजाळूपणा आणि लाडीगोडीची वागणूकही बंद,

तू आता तुझी तलवारच

मला अलंकार म्हणून दिली आहेस.

बाहुल्या सजवण्याचा खेळ आता पुरे झाला.

53

Beautiful is thy wristlet, decked with stars and cunningly wrought in myriad coloured jewels. But more beautiful to me thy sword with its curve of lightning like the outspread wings of the divine bird of Vishnu, perfectly poised in the angry red light of the sunset.

It quivers like the one last response of life in ecstasy of pain at the final stroke of death; it shines like the pure flame of being burning up earthly sense with one fierce flash.

Beautiful is thy wristlet, decked with starry gems; but thy sword, O lord of thunder, is wrought with uttermost beauty, terrible to behold or to think of.

चांदण्यांनी मढवलेले

आणि लक्षावधी रंगीबेरंगी हिऱ्यांनी कौशल्याने घडवलेले

तुझे मनगटी कडे फारच सुंदर आहे,

परंतु त्यापेक्षाही मला अधिक सुंदर वाटते

तुझी लखलखती बाकदार तलवार,

जणू पंख फैलावून आकाशात उड्डाण घेणारा विष्णूचा

तो दैवी पक्षी

सूर्यास्ताच्या रागीट लालबुंद गोळ्यावर झेपावण्याच्या तयारीतच आहे.

मृत्यूने दिलेल्या शेवटच्या दणक्याने

जीवनाच्या अखेरच्या वेदनेच्या प्रतिसादासारखा तो थरथरत आहे.

एखाद्या भयानक स्फोटाने जाळणाऱ्या

ऐहिक भावनेच्या विशुद्ध ज्योतीसारखा धगधगत आहे.

चांदण्यांच्या रत्नांनी जडवलेले तुझे मनगटाचे कडे सुंदरच आहे.

परंतु मेघगर्जनेच्या देवा,

जिला बघणे वा जिचा विचार करणेही भयप्रद आहे

अशी तुझी तलवार तर आत्यंतिक सौंदर्याने घडवलेली आहे.

54

I ASKED nothing from thee; I uttered not my name to thine ear. When thou took'st thy leave I stood silent. I was alone by the well where the shadow of the tree fell aslant, and the women had gone home with their brown earthen pitchers full to the brim. They called me and shouted, "Come with us, the morning is wearing on to noon." But I languidly lingered a while lost in the midst of vague musings.

I heard not thy steps as thou camest. Thine eyes were sad when they fell on me; thy voice was tired as thou spokest low – "Ah, I am a thirsty traveller." I started up from my day-dreams and poured water from my jar on thy joined palms. The leaves rustled overhead; the cuckoo sang from the unseen dark, and perfume of babla flowers came from the bend of the road.

I stood speechless with shame when my name thou didst ask. Indeed, what had I done for thee to keep me in remembrance? But the memory that I could give water to thee to allay thy thirst will cling to my heart and enfold it in sweetness. The morning hour is late, the bird sings in weary notes, neem leaves rustle overhead and I sit and think and think.

मी तुझ्याकडून काहीच मागितले नाही.
 मी तुझ्या कानाशी माझे नावदेखील गुणगुणले नाही.
 जेव्हा तू निघालास तेव्हा मी स्तब्ध उभी राहिले.
 जेथे वृक्षाची छाया तिरकी पडत होती
 तेथे विहिरीच्या बाजूने मी एकटीच उभी होते.
 आपापल्या मातीच्या घागरी
 काठोकाठ भरून घेऊन स्त्रिया
 घरोघरी जायला निघाल्या होत्या.
 त्यांनी मला हाका मारल्या
 आणि जोराने ओरडत म्हणाल्या,
 "आमच्याबरोबर चल, सकाळ सरली आहे
 आणि आता माध्यान्हीची वेळ आली आहे."
 परंतु मी मात्र स्वप्नाळूपणे, सुस्तपणे रेंगाळत राहिले.

तू आलास
 पण तुझी चाहूल मला लागली नाही.
 जेव्हा तुझी माझी नजरानजर झाली
 तेव्हा तुझे डोळे दुःखी दिसत होते;
 हलक्या आवाजात बोलणारा
 तुझा आवाज थकलेला होता.
 तू म्हणालास,
 "मी एक तहानलेला वाटसरू आहे."

मी माझ्या दिवास्वप्नातून जागी झाले
 आणि माझ्या घागरीतले पाणी
 तुझ्या ओंजळीत ओतले.
 वृक्षावरची पाने सळसळली,
 अदृश्य अंधकारातून कोकिळेचे कूजन ऐकू आले
 आणि रस्त्याच्या वळणावरून
 सोनचाफ्याच्या फुलांचा सुगंध दरवळत आला.

तू माझे नाव विचारलेस,
 तेव्हा लज्जेने मी निःशब्द उभी राहिले.
 खरे तर मी तुझ्यासाठी असे काय केले होते की,
 तू माझे नाव आठवणीत ठेवावेस?
 परंतु तुझी तहान भागवण्यासाठी
 मी तुला पाणी देऊ शकले,
 ही सुखद स्मृती,
 एक गोड आठवण म्हणून माझ्या हृदयात बंदिस्त राहिली.
 खूप उशीर झाला आहे.
 पक्षी थकलेल्या आवाजात कूजन करत आहेत.
 निंबाच्या वृक्षाची पाने वर सळसळताहेत.
 मी पुनःपुन्हा विचार करीत बसले आहे.

55

Languor is upon your heart and the slumber is still on your eyes.

Has not the word come to you that the flower is reigning in splendour among thorns? Wake, oh awaken! Let not the time pass in vain!

At the end of the stony path, in the country of virgin solitude, my friend is sitting all alone. Deceive him not. Wake, oh awaken!

What if the sky pants and trembles with the heat of the midday sun – what if the burning sand spreads its mantle of thirst -

Is there no joy in the deep of your heart? At every footfall of yours, will not the harp of the road break out in sweet music of pain?

तुझे मन अजूनही सुस्तावलेले आहे
 आणि तुझ्या डोळ्यांवर अजूनही झोप आहे.
 तुझ्या कानावर आलं नाही का की,
 फूल काट्यांमध्येही वैभवाने राज्य करीत असते.
 अरे, जागा झालेल्या तू,
 पूर्णपणे जागा हो,
 उगाचच वेळ दवडू नकोस!
 या दगडी रस्त्याच्या टोकाला असलेल्या
 आत्यंतिक एकांताच्या पावन देशात
 माझा मित्र एकटाच बसला आहे.
 त्याची फसवणूक करू नकोस.
 अरे, जागा झालास ना!
 तू पूर्णपणे जागा हो.

माध्यान्हीच्या सूर्याच्या प्रखर उष्णतेने
 आकाश धापा टाकू लागले
 आणि थरथरू लागले तर काय –
 धगधगती वाळू आपल्या तहानेचे आवरण पसरू लागली तर काय?

तुझ्या हृदयातील खोल अंतरंगात आनंद दाटला नाही का?
 तुझ्या प्रत्येक पावलाबरोबर रस्त्यावरील वीणा
 कारुण्याच्या दर्दभऱ्या संगीताने निनादणार नाही काय?

56

Thus it is that thy joy in me is so full. Thus it is that thou hast come down to me. O thou lord of all heavens, where would be thy love if I were not?

Thou hast taken me as thy partner of all this wealth. In my heart is the endless play of thy delight. In my life thy will is every taking shape.

And for this, thou who art the king of kings hast decked thyself in beauty to captivate my heart. And for this thy love loses itself in the love of thy lover, and there art thou seen in the perfect union of two.

तुझा आनंद माझ्यात पूर्णत्वाने भरलेला आहे.
 म्हणूनच तू माझ्याकडे खाली आला आहेस.
 हे त्रिभुवननायका,
 मी जर नसतो तर तुझ्या प्रेमाचे काय झाले असते?
 या सर्व वैभवाचा तू मला भागीदार करून घेतले आहेस.
 तुझ्या आनंदाचा अखंड खेळ
 सदैव माझ्या हृदयात चालला आहे.
 माझ्या जीवनात तुझीच इच्छा
 विविध रूपे धारण करून आकार घेत आहे.

आणि यासाठी हे राजाधिराजा
 तू स्वतःला सौंदर्याने परिपूर्ण करून
 माझे मन जिंकण्यासाठी प्रयत्नशील आहेस.
 तुझे प्रेम
 भक्ताच्या अंतःकरणातील प्रेमात विलीन होत असल्याने
 दोघांच्या परिपूर्ण झालेल्या मिलनात तूच दिसतो आहेस.

57

Light, my light, the world-filling light, the eye-kissing light, heart-sweetening light!

Ah, the light dances, my darling, at the centre of my life; the light strikes, my darling, the chords of my love; the sky opens, the wind runs wild, laughter passes over the earth.

The butterflies spread their sails on the sea of light. Lilies and jasmines surge up on the crest of the waves of light.

The light is shattered into gold on every cloud my darling, and it scatters gems in profusion.

Mirth spreads from leaf to leaf, my darling, and gladness without measure. The heaven's river has drowned its banks and the flood of joy is abroad.

प्रकाश,
 माझा प्रकाश,
 जगाला व्यापून टाकणारा प्रकाश,
 डोळ्यांना सुखावणारा प्रकाश,
 हृदयाला माधुरी देणारा प्रकाश!

माझ्या प्रियकरा,
 माझ्या जीवनाच्या केंद्रस्थानी हा प्रकाश जणू नृत्य करतो आहे
 आणि हो, माझ्या प्राणाधीशा,
 हा प्रकाश माझ्या हृदयातील प्रेमाची तार अचूकपणे छेडतो आहे,
 वर सर्वत्र निरभ्र आकाश पसरले आहे,
 वारा सोसाट्याने वाहतो आहे,
 आणि पृथ्वीवर सर्वत्र हास्य पसरले आहे.
 प्रकाशाच्या सागरावर फुलपाखरे आपली शीड हाकारताहेत.
 लीली आणि जस्मीनची फुले
 प्रकाशलहरींच्या माथ्यावर वेगाने हलताहेत.
 माझ्या प्रियकरा,
 प्रत्येक मेघावर प्रकाशाने आपले सुवर्णकण उधळले आहेत
 आणि अत्यंत उदारहस्ते सर्वत्र हिरे, माणके इतस्ततः फेकली आहेत
 प्रियकरा, पानापानांवर हास्य विलसत आहे
 आणि अमर्याद आनंद सर्वत्र पसरला आहे.
 स्वर्गातील नदी दुथडी भरून वाहत आहे
 आणि सर्वत्र दूरवर आनंदाला पूर आला आहे.

58

LET all the strains of joy mingle in my last song--the joy that makes the earth flow over in the riotous excess of the grass, the joy that sets the twin brothers, life and death, dancing over the wide world, the joy that sweeps in with the tempest, shaking and waking all life with laughter, the joy that sits still with its tears on the open red lotus of pain, and the joy that throws everything it has upon the dust, and knows not a word.

माझ्या अखेरच्या गाण्यात
 मी आजपर्यंत गायलेल्या सर्व गीतांमधील
 आनंदाच्या स्वरांचे मिलन व्हावे.
 ज्या आनंदामुळे ही धरती आनंदाने हसून तृणमय होऊन जाते
 आणि आनंदाचे हिरवेगार गालिचे पसरवते,
 ज्या आनंदाने जीवन आणि मृत्यू ही दोन्ही भावंडे
 साऱ्या जगभर धुंद होऊन नृत्य करतात,
 जो आनंद वादळाच्या रूपाने येतो
 आणि साऱ्या निद्रिस्त जगाला हलवून हलवून हास्याने जागे करतो,
 जो आनंद दुःखाच्या रक्त कमलावर अश्रूजलाच्या रूपाने शोभून दिसतो,
 जो आनंद आपले सर्वस्व धुळीत झोकून देऊन
 अनिर्वचनीय होऊन राहतो
 तो आनंद माझ्या अंतिम गीताच्या सुरांमध्ये प्रगट व्हावा.

59

Yes, I know, this is nothing but thy love, O beloved of my heart- this golden light that dances upon the leaves, these idle clouds sailing across the sky, this passing breeze leaving its coolness upon my forehead.

The morning light has flooded my eyes--this is thy message to my heart. Thy face is bent from above, thy eyes look down on my eyes, and my heart has touched thy feet.

माझ्या हृदयेश्वरा,
 प्राणेश्वरा,
 हो, मला माहीत आहे
 हे दुसरे तिसरे काही नसून तुझे प्रेमच आहे.
 पानापानांवर नृत्य करणारा
 हा तुझा सोनेरी प्रकाश,
 आकाशात आळसावून प्रवास करणारे हे ढग,
 माझ्या भालाला शीतल स्पर्श करून जाणारी
 ही वाऱ्याची मंद झुळूक हे सारे तुझे प्रेमच आहे.

प्रभातकालीन प्रकाशाने माझे डोळे दिपले आहेत.
 हा तू माझ्या हृदयाला दिलेला संदेश आहे.
 तुझे मस्तक वरून खाली वाकले आहे.
 तुझी नजर माझ्या डोळ्यांना भिडली आहे
 आणि माझ्या हृदयाने तुझ्या चरणांना स्पर्श केला आहे.

60

On the seashore of endless worlds children meet. The infinite sky is motionless overhead and the restless water is boisterous. On the seashore of endless worlds the children meet with shouts and dances.

They build their houses with sand and they play with empty shells. With withered leaves they weave their boats and smilingly float them on the vast deep. Children have their play on the seashore of worlds.

They know not how to swim, they know not how to cast nets. pearl fishers dive for pearls, merchants sail in their ships, while children gather pebbles and scatter them again. They seek not for hidden treasures, they know not how to cast nets.

The sea surges up with laughter and pale gleams the smile of the sea beach. Death-dealing waves sing meaningless ballads to the children, even like a mother while rocking her baby's cradle. The sea plays with children, and pale gleams the smile of the sea beach.

On the seashore of endless worlds children meet.
Tempest roams in the pathless sky, ships get wrecked in the
trackless water, death is abroad and children play. On the
seashore of endless worlds is the great meeting of children.

या अफाट जगाच्या सागरतीरावर मुले भेटतात.
 वर निःस्तब्धपणे अनंत आकाश पसरलेले आहे
 आणि खाली अस्वस्थ पाण्यामध्ये खळबळ माजली आहे.
 अफाट जगाच्या या सागरतीरी मुले जमतात.
 आनंदाने आरडाओरडा करतात आणि नाचतात..

वाळूने ते आपली घरे बांधतात
 आणि रिकाम्या शंखशिंपल्यांशी खेळत बसतात.
 ते वाळलेल्या, सुकलेल्या पानांची नाव बनवतात
 आणि हसतखेळत अथांग सागरावर तरंगायला सोडून देतात.
 जगाच्या सागरतीरावर मुले आपले खेळ खेळत असतात.
 त्यांना पोहता येत नाही, त्यां
 ना समुद्रात जाळेही टाकता येत नाही,
 मोती शोधणारे कोळी मोत्यांसाठी बुडी मारतात,
 व्यापारी आपापल्या जहाजातून प्रवास करतात,
 मुले मात्र दगडगोटे एकत्र करतात
 आणि परत विखरून टाकतात.
 ते गुप्त खजिन्याचा शोध घेण्यामागे लागत नाहीत
 आणि जाळी कशी टाकावीत हेदेखील त्यांना समजत नाही.

सागर,
 हास्याची उकळी फुटल्याप्रमाणे वेगाने उसळतो

आणि फिकट प्रकाशाचे हास्य समुद्रकिनाऱ्यावर पसरते.
 जशी आई मुलाला झोपवताना पाळण्यात अंगाईगीत गाते
 तसेच प्रलयंकारी लाटा मुलांना अर्थहीन गीत गातात.
 सागर मुलांशी खेळतो
 आणि सागरकिनारा फिकट प्रकाशाने हास्य करतो.

अफाट जगाच्या सागरतीरावर मुले भेटतात,
 पथहीन आकाशात वादळ घोघावते,
 मार्ग हरवलेली जहाजे सागरात बुडतात,
 मृत्यू दूरवर असतो
 आणि मुले खेळत असतात.
 अफाट जगाच्या समुद्रकिनाऱ्यावर
 मुलांचे भव्य संमेलन भरलेले असते.

61

The sleep that flits on baby's eyes--does anybody know from where it comes? Yes, there is a rumour that it has its dwelling where, in the fairy village among shadows of the forest dimly lit with glow worms, there hang two timid buds of enchantment. From there it comes to kiss baby's eyes.

The smile that flickers on baby's lips when he sleeps--does anybody know where it was born? Yes, there is a rumour that a young pale beam of a crescent moon touched the edge of a vanishing autumn cloud, and there the smile was first born in the dream of a dew-washed morning--the smile that flickers on baby's lips when he sleeps.

The sweet, soft freshness that blooms on baby's limbs--does anybody know where it was hidden so long? Yes, when the mother was a young girl it lay pervading her heart in tender and silent mystery of love--the sweet, soft freshness that has bloomed on baby's limbs.

बाळराजाच्या डोळ्यावरून भुरकन उडून जाणारी झोप
 कुठून येते हे कुणाला माहीत आहे का?
 हो, अशी अफवा आहे की परीच्या एका खेड्यात,
 काजव्यांनी मंदपणे प्रकाशित झालेल्या जंगलाच्या छायेत,
 दोन भिऱ्या जादूच्या आल्हाददायक कळ्या टांगून ठेवल्या आहेत.
 तेथून ती निद्रा बाळराजाच्या डोळ्यांचे चुंबन घ्यायला येते.
 बाळराजाच्या ओठांवर,
 जेव्हा तो निद्रिस्त होतो तेव्हा लुकलुकणारे स्मित कुठे जन्म घेते,
 हे कुणाला ठावूक आहे का?
 हो, अशी अफवा आहे की चंद्रकोरीच्या कोवळ्या फिकट किरणाने
 शरद ऋतूच्या पुसट होत जाणाऱ्या मेघांच्या कडेला स्पर्श केला
 आणि तेथे दवाने भिजलेल्या प्रभातकाळाच्या स्वप्नात
 प्रथम स्मिताचा जन्म झाला.
 तेच स्मित बाळराजा झोपलेला असताना
 त्याच्या ओठांवर विलसत असते.
 बाळराजाच्या शरीरावर दिसणारा गोड मुलायम ताजा टवटवीतपणा
 कुठून येतो हे माहीत आहे कुणाला की
 इतके दिवस कुठे लपला होता तो?
 हो, जेव्हा आई कोवळी तरुणी होती
 तेव्हा तिच्या हृदयावर प्रेमाच्या हळूवार, निस्तब्ध रहस्याच्या रूपाने
 तो हृदयाला व्यापून राहिला होता.
 तोच आहे तो गोड, मुलायम, ताजा टवटवीतपणा.

62

When I bring to you coloured toys, my child, I understand why there is such a play of colours on clouds, on water, and why flowers are painted in tints--when I give coloured toys to you, my child.

When I sing to make you dance truly know why there is music in leaves, and why waves send their chorus of voices to the heart of the listening earth--when I sing to make you dance.

When I bring sweet things to your greedy hands I know why there is honey in the cup of the flower and why fruits are secretly filled with sweet juice - when I bring sweet things to your greedy hands.

When I kiss your face to make you smile, my darling. I surely understand what pleasure streams from the sky in morning light, and what delight that is which the summer breeze brings to my body--when I kiss you to make you smile.

माझ्या वत्सा,
जेव्हा मी तुझ्यासमोर रंगीबेरंगी खेळणी आणते
तेव्हा माझ्या लक्षात येते की,
मेघांवर आणि पाण्यावर रंगांचा इतका सुंदर खेळ का चालू असतो
आणि फुलं इतक्या वेगवेगळ्या रंगांच्या छटांमध्ये का रंगवली जातात
जेव्हा माझ्या वत्सा मी तुझ्यासमोर रंगीबेरंगी खेळणी आणते.

जेव्हा तू नाचावेस म्हणून मी गाणे म्हणते
तेव्हाच मला खरोखरी समजते की,
पानांमध्ये संगीत का आहे
आणि मनःपूर्वक ऐकणाऱ्या पृथ्वीच्या हृदयाकडे
लाटा आपले सुस्वरातील सांघिक गीत का पाठवतात –
जेव्हा तू नाचावेस म्हणून मी गाणे म्हणते.

जेव्हा मी तुझ्या अधाशी हातात मिठाई देते
तेव्हा मला समजते की पुष्पामध्ये मध का आहे,
फळांमध्ये गुपचूपपणे गोड रस का भरून ठेवला आहे.
जेव्हा मी तुझ्या अधाशी हातात मिठाई देते.

जेव्हा तू हसावेस म्हणून मी तुझ्या चेहऱ्याचे चुंबन घेते
तेव्हा माझ्या राजा, मला निश्चितपणे समजते की,
प्रातःकालच्या प्रकाशात कोणती प्रसन्नता वाहते आहे
आणि वसंतातील वायूची मंद झुळूक माझ्या शरीराला
किती सुखद वाटते आहे
जेव्हा मी तू हसावेस म्हणून तुझ्या चेहऱ्याचे चुंबन घेते.

63

Thou hast made me known to friends whom I knew not.
Thou hast given me seats in homes not my own. Thou hast
brought the distant near and made a brother of the stranger.

I am uneasy at heart when I have to leave my accustomed
shelter; I forget that there abides the old in the new, and that
there also thou abidest.

Through birth and death, in this world or in others,
wherever thou leadest me it is thou, the same, the one
companion of my endless life who ever linkest my heart with
bonds of joy to the unfamiliar.

When one knows thee, then alien there in none, then no
door is shut. Oh,

grant me my prayer that I may never lose the bliss of the
touch of the one in the play of the many.

परिचित नसलेल्या कितीतरी जणांशी
 तू माझी ओळख करून दिलीस.
 कितीतरी अनोळखी घरांमध्ये
 तू मला जागा करून दिलीस. दू
 रच्यांना तू जवळ आणलेस आणि
 परकीयाला भाऊ केलेस.

जेव्हा मला माझा परिचित निवारा सोडावा लागतो
 तेव्हा मी बेचैन होतो,
 पण नव्यामध्ये जुन्याचा वास असतो
 आणि तेथे तू असतोसच हे मी विसरतो.

जीवनामध्ये, मरणामध्ये,
 या जगामध्ये वा अन्यत्र कुठेही,
 जेथे कुठे तू मला घेऊन जाशील तेथे तेथे
 तूच माझा जन्माजन्माचा सोबती असशीलच
 आणि सर्व अपरिचितांबरोबर तू माझे प्रेमाचे बंध बांधशील.
 तुला जाणल्यावर कुणी परका उरत नाहीच.
 मग कोणतेही दार बंद नसते.
 देवाधिदेवा, माझी ही प्रार्थना तू मान्य कर की,
 अनेकांच्या खेळात तुझ्या स्पर्शाच्या परमानंदापासून
 त्या कृपाप्रसादापासून मला कधीही वंचित व्हावे लागू नये.

64

ON the slope of the desolate river among tall grasses I asked her, "Maiden, where do you go shading your lamp with your mantle? My house is all dark and lonesome - lend me your light!" She raised her dark eyes for a moment and looked at my face through the dusk. "I have come to the river", she said, "to float my lamp on the stream when the daylight wanes in the west." I stood alone among tall grasses and watched the timid flame of her lamp uselessly drifting in the tide.

In the silence of gathering night I asked her, "Maiden, your lights are all lit - then where do you go with your lamp? My house is all dark and lonesome - lend me your light." She raised her dark eyes on my face and stood for a moment doubtful. "I have come," she said at last, "to dedicate my lamp to the sky." I stood and watched her light uselessly burning in the void.

In the moonless gloom of midnight I asked her, "Maiden, what is your quest, holding the lamp near your heart? My house is all dark and lonesome, - lend me your light." She stopped for a minute and thought and gazed at my face in the dark. "I have brought my light," She said, "to join the carnival of lamps." I stood and watched her little lamp uselessly lost among lights.

उजाड नदीच्या उतारावरील वाढलेल्या
 उंच गवतात उभे राहून मी तिला विचारले,
 "मुली, दिव्यावर आवरण टाकून तू दिवा कोठे घेऊन चालली आहेस?
 माझ्या घरात पूर्ण अंधार आहे आणि ते एकाकी आहे.
 तुझा दिवा कृपया मला तात्पुरता दे!"
 तिने तिचे काळेभोर डोळे क्षणभर वर उचलले
 आणि तिन्ही सांजेच्या धूसर प्रकाशात
 माझ्याकडे बघून ती म्हणाली,
 "जेव्हा पश्चिमेकडे सूर्य मावळतो
 आणि दिवसाचा प्रकाश कमी होत जातो
 त्या वेळी हा दिवा नदीत सोडण्यासाठी मी आले आहे."
 त्या उंच वाढलेल्या गवतात
 मी एकाकी उभा राहिलो
 आणि तिच्या दिव्याची ज्योत भरतीबरोबर निष्कारण वाहत जाताना
 मी पाहिली.

रात्र होत असतानाच्या निवांतसमयी
 मी तिला विचारले,
 "मुली, तुझ्याजवळचे सर्व दिवे प्रकाशित झाले आहेत
 मग तू तुझा दिवा घेऊन कुठे निघालीस?
 माझ्या घरात पूर्ण अंधार आहे
 आणि माझे घर एकाकी आहे.

मला तुझा दिवा तात्पुरता दे."

तिने तिचे काळेभोर डोळे माझ्या चेहऱ्यावर रोखले

आणि क्षणभर ती साशंकपणे उभी राहिली.

आणि अखेर म्हणाली,

"मी माझा दिवा आकाशाला समर्पण करण्यासाठी आणला आहे."

मी उभा राहिलो

आणि तिचा दिवा निरर्थकपणे शून्यात जळताना पाहिला.

चंद्र नसलेल्या उदास रात्री मी तिला विचारले,

"मुली, हृदयाशी दिवा धरून तू कशाचा शोध घेते आहेस?

माझ्या घरात पूर्ण अंधार आहे

आणि माझे घर एकाकी आहे.

तुझा दिवा तात्पुरता मला दे."

ती क्षणभर थांबली, तिने विचार केला

आणि अंधारात माझ्या चेहऱ्याकडे तिने टक लावून पाहिले

आणि ती म्हणाली,

"दिव्यांच्या आनंदोत्सवात सामील होण्यासाठी

मी माझा दिवा आणला आहे."

मी उभा राहिलो

आणि तिचा दिवा व्यर्थपणे अनेक दिव्यांमध्ये नाहीसा झालेला पाहिला.

65

What divine drink wouldst thou have, my God, from this overflowing cup of my life?

My poet, is it thy delight to see thy creation through my eyes and to stand at the portals of my ears silently to listen to thine own eternal harmony?

Thy world is weaving words in my mind and thy joy is adding music to them. Thou givest thyself to me in love and then feelest thine own entire sweetness in me.

माझ्या देवाधिदेवा,
 माझ्या जीवनाच्या या भरभरून वाहणाऱ्या पेल्यामधून
 तू कोणते स्वर्गीय पेय पिऊ इच्छितोस?
 कविराजा, स्वतःच केलेली ही विश्वनिर्मिती
 माझ्या डोळ्यांद्वारे बघायची तुला फार इच्छा होतेय ना?
 स्वतःचे चिरंतन, सुस्वर संगीत
 माझ्या कानाच्या प्रवेशद्वाराशी उभे राहून
 शांतपणाने तुला ऐकायचे आहे का?
 तुझी ही सृष्टी
 माझ्या मनात सुंदर वाणी रचीत आहे
 आणि तुझा आनंद
 त्या वाणीत संगीत ओततो आहे.
 तू प्रेमाने आपले सर्वस्व मला देतोस
 आणि मग स्वतःची अपार माधुरी
 माझ्यामध्ये पाहू इच्छितोस.

66

She who ever had remained in the depth of my being, in the twilight of gleams and of glimpses; she who never opened her veils in the morning light, will be my last gift to thee, my God, folded in my final song.

Words have wooed yet failed to win her; persuasion has stretched to her its eager arms in vain.

I have roamed from country to country keeping her in the core of my heart, and around her have risen and fallen the growth and decay of my life.

Over my thoughts and actions, my slumbers and dreams, she reigned yet dwelled alone and apart.

Many a man knocked at my door and asked for her and turned away in despair.

There was none in the world who ever saw her face to face, and she remained in her loneliness waiting for thy recognition.

जीवनामध्ये जे सतत माझ्या अंतरंगात खोलखोल राहिले आहे, जे संधिप्रकाशात केवळ प्रकाशाच्या चकाकीसारखे ओझरते दिसले आहे. प्रभातकालीन प्रकाशात ज्याने आपल्याला अव्यक्तच ठेवले ते माझ्या जीवनाच्या अखेरच्या संगीतात माझी अंतिम भेट म्हणून मी तुला अर्पण करीन.

शब्दांनी त्याच्यावर प्रेम केले, परंतु शब्द त्याला जिंकू शकले नाहीत, मन वळविण्याचे आपले उत्सुक बाहुपाश त्याच्याभोवती पसरले पण ते व्यर्थच गेले. माझ्या हृदयाच्या अंतस्थ गाभाऱ्यात ते ठेवून मी देशोदेशी फिरलो आणि त्याभोवतीच माझ्या जीवनातील सारे चढ उतार, यशापयश फिरत राहिले. माझ्या विचार आणि कृतींमध्ये, माझ्या निद्रेत आणि स्वप्नात त्याने माझ्यावर हुकूमत गाजवली. तरीही ते दूरवर एकाकीच राहिले.

कितीतरी जणांनी ते प्राप्त व्हावे म्हणून माझे दार ठोठावले परंतु साऱ्यांना निराशेने परत जावे लागले. त्याला समोरासमोर पाहणारे जगात कुणीही नाही ते आपले एकटेच राहिले, वाट पाहत की, कधीना कधी तू त्याला निश्चितच ओळखशील.

67

Thou art the sky and thou art the nest as well.

O thou beautiful, there in the nest it is thy love that encloses the soul with colours and sounds and odours.

There comes the morning with the golden basket in her right hand bearing the wreath of beauty, silently to crown the earth.

And there comes the evening over the lonely meadows deserted by herds, through trackless paths, carrying cool draughts of peace in her golden pitcher from the western ocean of rest.

But there, where spreads the infinite sky for the soul to take her flight in, reigns the stainless white radiance. There is no day nor night, nor form nor colour, and never, never a word.

तूच आकाश आहेस
 आणि घरटेदेखील तूच आहेस.
 हे सौंदर्याच्या सुंदरा,
 त्या घरट्यात तुझेच प्रेम आहे,
 जे आत्म्याला रंग,
 आवाज आणि सुवासाने वेढून टाकते.

प्रभात शांतपणे,
 हळुवारपणे पृथ्वीला मुकुट पालण्यासाठी
 उजव्या हातात सोनेरी परडी घेऊन येते
 आणि सौंदर्याची माळदेखील तिच्याजवळ असते
 आणि कळप निघून गेलेल्या एकाकी कुरणांवरून
 न मळलेल्या पाऊलवाटांवरून,
 विश्रांतीच्या पश्चिम सागरावरून
 आपल्या सोनेरी घागरीत
 शांततेचा शीतल वाऱ्याचा झोत घेऊन
 सायंकाळ येते.
 परंतु जेथे आत्म्याला उड्डाण घेण्यासाठी
 अनंत आकाश पसरलेले असते
 तेथे निष्कलंक शुभ्रधवल तेज असते.
 तेथे नसते रात्र,
 नसतो दिवस,
 नसते रूप, नसतो रंग
 आणि अजिबात अजिबातच नसतो शब्द.

68

Thy sunbeam comes upon this earth of mine with arms outstretched and stands at my door the livelong day to carry back to thy feet clouds made of my tears and sighs and songs.

With fond delight thou wrappest about thy starry breast that mantle of misty cloud, turning it into numberless shapes and folds and colouring it with hues everchanging.

It is so light and so fleeting, tender and tearful and dark, that is why thou lovest it, O thou spotless and serene. And that is why it may cover thy awful white light with its pathetic shadows.

माझ्या अश्रूंनी,
 सुस्काऱ्यांनी
 आणि संगीताने भरलेले मेघ
 तुझ्या पायाशी आणण्यासाठी
 तुझे सूर्यकिरण या धरतीवर
 आपले हात पसरून दिवसभर
 माझ्या दाराशी रेंगाळतात.

अगदी प्रेमपूर्वक आनंदाने तु तारांकित हृदयाभोवती
 धुक्याच्या ढगांचे आच्छादन गुंडाळतोस
 आणि त्याचे अगणित आकारांत, रूपांत रूपांतर करून
 अखंड बदलणाऱ्या छटांनी त्यांना रंगवतोस.
 अरे, निष्कलंक प्रसन्न, शांत, उदात्त देवा!
 ते इतके हलकेफुलके,
 क्षणभंगुर, हळुवार, नाजूक आणि गडद असते
 म्हणूनच तू त्यावर प्रेम करतोस.
 आणि म्हणूनच
 तुझा तेजस्वी धवल प्रकाश
 आपल्या करुणामय छायेने आच्छादित असतो.

69

The same stream of life that runs through my veins night and day runs through the world and dances in rhythmic measures.

It is the same life that shoots in joy through the dust of the earth in numberless blades of grass and breaks into tumultuous waves of leaves and flowers.

It is the same life that is rocked in the ocean cradle of birth and of death, in ebb and in flow.

I feel my limbs are made glorious by the touch of this world of life. And my pride is from the life- throb of ages dancing in my blood this moment.

माझ्या नसानसांतून जो
 जीवनप्रवाह रात्रंदिवस वाहतो
 तोच जीवनप्रवाह
 संपूर्ण जगातून वाहतो
 आणि तालबद्ध प्रमाणात नृत्य करीत असतो.

धरतीच्या मातीतून
 अगणित गवतांच्या पात्यांतून
 तेच जीवन आनंदाने उसळून वर येते
 आणि आवेशाने पाने
 आणि फुलांच्या लाटेच्या रूपात वर येते.

सागररूपी पाळण्याच्या
 भरती - ओहोटीमधील
 जन्म आणि मृत्यूत
 तेच जीवन पाळणा झुलवीत असते.
 मला वाटते या जीवनाच्या
 चैतन्याच्या स्पर्शाने
 माझी सारी इंद्रिये तेजस्वी बनली आहेत
 आणि युगानुयुगांपासून या क्षणापर्यंत
 माझ्या रक्तात नृत्य करणारे हे जीवन- स्पंदन हा माझा गौरव आहे.

70

IS it beyond thee to be glad with the gladness of this rhythm? to be tossed and lost and broken in the whirl of this fearful joy?

All things rush on, they stop not, they look not behind, no power can hold them back, they rush on.

Keeping steps with that restless, rapid music, seasons come dancing and pass away-colours, tunes, and perfumes pour in endless cascades in the abounding joy that scatters and gives up and dies every moment.

या संगीताच्या तालबद्धतेच्या आनंदात रमून जाणे

तुला जमणार नाही का?

या भीतीयुक्त आनंदाच्या भोवऱ्यात हेलकावे खात वाहत जात नष्ट होणे

तुला जमणारच नाही का?

सारे वस्तुजात गतिमान असते,

काहीच थांबत नाही,

काहीच मागे वळून पाहत नाही,

कुणीही त्यांना थांबवू शकत नाही.

ते पुढे पुढेच जात असते.

त्या आनंदाच्या चंचल,

जलद तालावर सहाही ऋतू नाचत येतात,

सर्व जगाला रंग, गंध, स्वर यामध्ये आनंदाने बुडवून टाकू पाहतात

आणि हा आनंद सर्वत्र पसरत जातो,

समर्पित करतो

आणि क्षणाक्षणाला विलीन होत जातो.

71

That I should make much of myself and turn it on all sides, thus casting coloured shadows on thy radiance- such is thy maya.

Thou settest a barrier in thine own being and then callest thy severed self in myriad notes. This thy self--separation has taken body in me.

The poignant song is echoed through all the sky in many-coloured tears and smiles, alarms and hopes; waves rise up and sink again, dreams break and form. In me is thy own defeat of self.

This screen that thou hast raised is painted with innumerable figures with the brush of the night and the day. Behind it thy seat is woven in wondrous mysteries of curves, casting away all barren lines of straightness.

The great pageant of thee and me has overspread the sky. With the tune of thee and me all the air is vibrant, and all ages pass with the hiding and seeking of thee and me.

तुझी माया अशी की
मी माझ्यातून खूप काही तुझ्यासाठी करावे,
त्याला सान्या बाजूनी वळवावे
आणि तुझ्या तेजावर त्यांच्या रंगीबेरंगी छाया पाडाव्या.

तू स्वतःच्या अस्तित्वात खूप अटकाव निर्माण करतोस
आणि मग स्वतःच्या शिस्तबद्ध अस्तित्वाला
लक्षावधी अपरिमित सुस्वरात आळवतोस.
हे तुझे आत्मविभाजन माझ्या शरीरात वस्तीला आले आहे.

मर्मभेदक हृदयस्पर्शी गाणे,
विविधरंगी अश्रू, हसू, आश्चर्य आणि आशा
यांच्या रूपाने आकाशात प्रतिध्वनीत झाले आहे.
लाटा उसळतात आणि मावळतात,
स्वप्ने निर्माण होतात आणि धुळीला मिळतात.
माझ्यातच तुझ्या अस्तित्वाचा पराभव आहे.

दिवस आणि रात्रीच्या कुंचल्याने
तू उभारलेल्या पडद्यावर असंख्य आकृती रंगवल्या गेल्या आहेत.
त्या मागे तुझे सिंहासन
सरळपणाच्या सर्व रेषा बाजूला करून
विलक्षण गूढगम्य, थक्क करणाऱ्या

वळणावळणाच्या रेषांनी विणले गेले आहे.

तुझी आणि माझी शोभायात्रा
सर्व आसमंतात पसरली आहे.
तुझ्या आणि माझ्या सुरांनी
सारे वातावरण स्पंदित झाले आहे.
आणि तुझ्या माझ्या लपंडावात
युगामागून युगे व्यतीत होत आहेत.

72

He it is, the innermost one, who awakens my being with his deep hidden touches.

He it is who puts his enchantment upon these eyes and joy fully plays on the chords of my heart in varied cadence of pleasure and pain.

He it is who weaves the web of this maya in evanescent hues of gold and silver, blue and green, and lets peep out through the folds his feet, at whose touch I forget myself.

Days come and ages pass, and it is ever he who moves my heart in many a name, in many a guise, in many a rapture of joy and of sorrow.

माझ्या आत्म्याला,
 माझ्या अंतरंगातील तो हृदयस्थ
 आपल्या खोल छुप्या स्पर्शाने जागृत करतो.

माझ्या डोळ्यांवर
 तो जादुची आनंदमयी मोहिनी घालतो
 आणि सुखदुःखाच्या विविध तालबद्ध स्वरांनी मजेत
 माझी हृदयवीणा झंकारत ठेवतो.

आपल्या मायेने
 तो क्षणिक सोन्या-चांदीचे, हिरव्या-निळ्या रंगाचे
 थक्क करणारे तात्पुरते जाळे विणतो,
 त्या जाळीच्या जाळीतून डोकावतो,
 आणि त्या दृष्टीच्या स्पर्शाने
 माझे देहभान हरपून जाते.
 दिवस येतात, युगे उलटतात
 आणि तो माझे हृदय सतत
 अनेक नामांत,
 अनेक रूपांत,
 सुखदुःखाच्या अत्यानंदात हेलकावीत असतो.

73

Deliverance is not for me in renunciation. I feel the embrace of freedom in a thousand bonds of delight.

Thou ever pourest for me the fresh draught of thy wine of various colours and fragrance, filling this earthen vessel to the brim.

My world will light its hundred different lamps with thy flame and place them before the altar of thy temple.

No, I will never shut the doors of my senses. The delights of sight and hearing and touch will bear thy delight.

Yes, all my illusions will burn into illumination of joy, and all my desires ripen into fruits of love.

सर्वसंगपरित्याग करून मुक्ती मिळवणे

हे मला मान्य नाही.

आनंदाच्या सहस्रावधी बंधनांत

मी स्वातंत्र्याची सुखद मिठी अनुभवीत असतो.

हे मातीचे भांडे तू सदैव

रंगीबेरंगी सुवासाच्या मद्याच्या ताज्या, आल्हाददायक जोमदार घोटाने

काठोकाठ भरत असतोस.

तुझ्या ज्योतीने

माझे जग निरनिराळे शेकडो दिवे प्रज्वलित करील

आणि तुझ्या देवालयासमोरील वेदीवर ठेवील.

नाही,

माझ्या जाणिवेचे द्वार मी कधीही बंद ठेवणार नाही.

दृष्टीचा, श्रवणाचा आणि स्पर्शाचा आनंद,

तुझा आनंद धारण करील.

होय,

माझे सारे आभास,

सारे भ्रम

आनंदाच्या तेजस्वी प्रकाशात भस्मसात होतील

आणि माझ्या सान्या इच्छा पक्व होऊन प्रेमाची फळे देतील.

74

The day is no more, the shadow is upon the earth. It is time that I go to the stream to fill my pitcher.

The evening air is eager with the sad music of the water, Ah, it calls me out into the dusk. In the lonely lane there is no passer-by, the wind is up, the ripples are rampant in the river.

I know not if I shall come back home. I know not whom I shall chance to meet. There at the fording in the little boat the unknown man plays upon his lute.

आता दिवस सरला आहे.
 सावल्या पृथ्वीवर उतरल्या आहेत.
 घागर भरून आणण्यासाठी
 नदीवर जाण्याची आता वेळ झाली आहे.

पाण्याच्या झुळझुळ व्याकुळ संगीताने
 सायंकाळचा वारा बेचैन झाला आहे.
 तो मला बाहेर बोलावतो आहे.
 या तिन्ही सांजेच्या वेळी रस्ता निर्जन आहे,
 वारा घोंघावतो आहे,
 नदीवर तरंग उसळत आहेत.

मी घरी परत येईन किंवा नाही
 हे मला सांगता येत नाही.
 आज तेथे मला कोण भेटेल
 हेही मला माहित नाही.
 नदीवरच्या लहानशा नौकेत
 कुणीतरी अज्ञात व्यक्ती वीणा वाजवीत आहे.

75

Thy gifts to us mortals fulfil all our needs and yet run
back to thee undiminished.

The river has its everyday work to do and hastens through
fields and hamlets; yet its incessant stream winds towards the
washing of thy feet.

The flower sweetens the air with its perfume; yet its last
service is to offer itself to thee.

Thy worship does not impoverish the world.

From the words of the poet men take what meanings
please them; yet their last meaning points to thee.

आम्हा मर्त्य लोकांना
 आमच्या सान्या गरजा पूर्ण भागवण्याइतपत
 तू आम्हाला भरभरून भेटी देतोस
 तरी त्या थोड्याही कमी न होता तुझ्याकडे परततात.

नदीला आपले नित्याचे काम असते.
 खेड्यातून शेतातून ती खळखळत वाहत जाते
 तरी तिचा अखंड स्रोत तुझे पाय धुण्यासाठी धावत असतो.

पुष्प आपल्या सुमधुर सुवासाने
 वातावरण दरवळून टाकते,
 तरी तुझ्या चरणावर समर्पित व्हावे
 हीच त्याची अंतिम सेवा असते.
 तुझ्या पूजेने जीवन समृद्ध झाल्याशिवाय राहतच नाही.
 कविजनांच्या काव्यातून लोक
 स्वतःला योग्य वाटेल तो अर्थ काढतात
 मात्र अखेर खरा अर्थ तुझ्याकडेच निर्देश करित असतो.

76

Day after day, O lord of my life, shall I stand before thee face to face. With folded hands, O lord of all worlds, shall I stand before thee face to face.

Under thy great sky in solitude and silence, with humble heart shall I stand before thee face to face.

In this laborious world of thine, tumultuous with toil and with struggle, among hurrying crowds shall I stand before thee face to face?

And when my work shall be done in this world, O King of kings, alone and speechless shall I stand before thee face to face?

माझ्या जीवनाच्या प्रभू,
दिवसामागून दिवस जाताहेत,
मला तुझ्यासमोर उभे राहता येईल का?
विनम्रपणे हात जोडून, देवाधिदेवा,
मला तुझ्या समोरासमोर उभे राहता येईल का?

या भव्य आकाशाखाली एकांतात,
निःशब्दपणे, विनयशील हृदयाने
तुझ्यासमोर मला उभे राहता येईल का?

मेहनत घेऊन तयार केलेल्या तुझ्या या जगात
कष्ट आणि धडपड यांच्या धावपळीत,
धावपळ करणाऱ्या या जनसमुदायात
मला तुझ्या समोरासमोर उभे राहायला मिळेल का?

आणि जेव्हा माझे या जगातील काम संपेल
तेव्हा हे राजाधिराजा,
मला निःशब्दपणे एकट्याला
तुझ्यासमोर उभे राहता येईल का?

77

I know thee as my God and stand apart - I do not know thee as my own and come closer. I know thee as my father and bow before thy feet - I do not grasp thy hand as my friend's.

I stand not where thou comest down and ownest thyself as mine, there to clasp thee to my heart and take thee as my comrade.

Thou art the Brother amongst my brothers, but I heed them not, I divide not my earnings with them, thus sharing my all with thee.

In pleasure and in pain I stand not by the side of men, and thus stand by thee. I shrink to give up my life, and thus do not plunge into the great waters of life.

तुला देव समजून मी तुझ्यापासून दूर उभा राहतो.
 तू माझा आत्मीय आहेस,
 असे समजून मी तुझ्याजवळ येत नाही.
 मी तुला माझा पिता समजून
 तुझ्या पायावर लोटांगण घालतो.
 माझा मित्र म्हणून तुझा हात मी माझ्या हातात घेत नाही.

जेव्हा तू खाली उतरतोस
 आणि आमचा होऊन स्वतः आमच्याकडे येतोस
 तेव्हा तुला मित्र समजून हृदयाशी धरावे हे मला सुचत नाही.

सर्व बांधवांमधला तू एक माझा बंधू आहेस,
 परंतु मी त्याकडे दुर्लक्ष करतो.
 माझे धन सर्वांमध्ये वाटून माझे सर्वस्व तुला द्यावे
 हेही मला समजत नाही.
 लोकांच्या सुखदुःखाच्या वेळी
 मी त्यांच्यासाठी धावून जात नाही
 आणि तुझ्या बाजूलाच नुसता उभा राहतो.
 माझे जीवनसर्वस्व द्यायच्या वेळी मी संकोचतो
 आणि कधीच धडाडीने विश्वकार्याच्या महासागरात
 स्वतः उडी मारून झोकून घेत नाही.

78

When the creation was new and all the stars shone in their first splendour, the gods held their assembly in the sky and sang, “Oh, the picture of perfection! The joy unalloyed!”

But one cried of a sudden – “It seems that somewhere there is a break in the chain of light and one of the stars has been lost.”

The golden string of their harp snapped, their song stopped, and they cried in dismay – “Yes, that lost star was the best, she was the glory of all heavens!”

From that day the search is unceasing for her, and the cry goes on from one to the other that in her the world has lost its one joy!

Only in the deepest silence of night the stars smile and whisper among themselves – “Vain is this seeking! Unbroken perfection is over all!”

जेव्हा विश्वाचे नुकतेच सृजन झाले होते
 तेव्हा सारे तारे, साऱ्या चांदण्या
 आपल्या पूर्ण वैभवाने, तेजाने, लखलखाटाने तळपत होत्या.
 परमेश्वराने आकाशात एक संमेलन बोलावून गाणे गायले,
 "वा! पूर्णत्वाचे, परिपूर्णतेचे काय उत्कृष्ट चित्र!
 अगदी निर्भेळ, निखालस, आनंद!"

परंतु कुणीतरी एकाएकी ओरडले –
 "कुठेतरी प्रकाशाची साखळी तुटलेली दिसते आहे.
 एक तारा निखळला आहे."

वीणेची सोनेरी तार एकदम तुटली,
 संगीत थांबले आणि भीतीने घाबरत ते ओरडले,
 "अरे हो, तो निखळलेला तारा सर्वांमधला उत्कृष्ट तारा होता,
 तो आकाशाचे वैभव, प्रतिष्ठा, तेज होते."

त्या दिवसापासून त्या ताऱ्यासाठी अखंड शोध सुरू आहे
 आणि एकाकडून दुसऱ्याकडे
 हाच दुःखाचा आक्रोश बोलला जात आहे की,
 विश्वाने आपला अपार आनंद
 त्या ताऱ्याच्या निखळण्याने गमावला आहे.

मात्र रात्रीच्या खोलवर नीरव शांततेत
 तारे हसतात आणि एकमेकांत कुजबुजतात,
 "हा शोध घेणे व्यर्थ आहे! सर्वत्र अखंड परिपूर्णताच आहे."

79

If it is not my portion to meet thee in this my life then let me ever feel that I have missed thy sight - let me not forget for a moment, let me carry the pangs of this sorrow in my dreams and in my wakeful hours.

As my days pass in the crowded market of this world and my hands grow full with the daily profits, let me ever feel that I have gained nothing - let me not forget for a moment, let me carry the pangs of this sorrow in my dreams and in my wakeful hours.

When I sit by the roadside, tired and panting, when I spread my bed low in the dust, let me ever feel that the long journey is still before me - let me not forget for a moment, let me carry the pangs of this sorrow in my dreams and in my wakeful hours.

When my rooms have been decked out and the flutes sound and the laughter there is loud, let me ever feel that I have not invited thee to my house - let me not forget for a moment, let me carry the pangs of this sorrow in my dreams and in my wakeful hours.

हे देवाधिदेवा,
 या जन्मी जरी मला तुझे दर्शन झाले नाही तरी,
 तुझ्या चरणापर्यंत या जन्मी मी पोचू शकलो नाही
 या गोष्टीची व्यथा आणि वेदना
 मला स्वप्नात आणि जागृतीतही होत राहावी.

या जगाच्या गजबजलेल्या बाजारात
 माझे दिवस व्यतीत झाले
 आणि माझ्या हातात नित्य धनसंपत्ती भरभरून मिळाली तरी देवा,
 मला तुझी प्राप्ती झालीच नाही.
 ही गोष्ट मी क्षणभरही विसरू नये
 आणि स्वप्नी आणि जागृतीमध्ये ही वेदना
 मला कायम ठसठसत राहावी.

जेव्हा मी रस्त्याच्या बाजूला धापा टाकीत
 थकूनभागून धुळीमध्ये माझे अंथरूण पसरतो,
 तेव्हा मला सतत याचे भान राहावे की,
 अजूनही प्रवासाची बरीच लांब मजल
 मला गाठावयाची आहे
 अजून तू मला प्राप्त झालाच नाहीस.
 ही गोष्ट सदैव माझ्या मनात राहावी,
 क्षणभरही मला याची विस्मृती होऊ नये
 आणि हे दुःखाचे शल्य

माझ्या स्वप्नात आणि जागृतीतही मला बोचत राहावे.

जेव्हा माझ्या सुशोभित घरातील मैफलीत
 हास्य विनोदाची जोरदार कारंजी उसळत असतील,
 बासरीवर सुश्राव्य संगीत चालू असेल
 तेव्हा तुला माझ्या घरात आणणे झाले नाही.
 तू माझा अतिथी देव कधीच झाला नाहीस
 याची मला कधीही चुकूनही विस्मृती होऊ नये
 आणि ही गोष्ट स्वप्नात वा जागृतीतही
 माझ्या मनाला टोचत राहावी
 आणि माझे मन सदैव या गोष्टीने व्याकुळ व्हावे.

80

I AM like a remnant of a cloud of autumn uselessly roaming in the sky, O my sun ever-glorious! Thy touch has not yet melted my vapour, making me one with thy light, and thus I count months and years separated from thee.

If this be thy wish and if this be thy play, then take this fleeting emptiness of mine, paint it with colours, gild it with gold, float it on the wanton wind and spread it in varied wonders.

And again when it shall be thy wish to end this play at night, I shall melt and vanish away in the dark, or it may be in a smile of the white morning, in a coolness of purity transparent.

अरे माझ्या सदैव तेजःपुंज रविराजा,
 शरद ऋतूतील मागे रेंगाळणाऱ्या,
 आकाशात विनाकारण भटकणाऱ्या मेघाप्रमाणे मी आहे.
 तुझ्या स्पर्शाने अजून माझे वाष्प वितळले नाही,
 जेणेकरून मी तुझ्या तेजाशी एकरूप होईन
 आणि म्हणून मी मला तुझ्यापासून किती महिने आणि वर्षे,
 किती काळ दूर राहावे लागत आहे हे मोजीत राहतो.

जर तुझी हीच इच्छा असेल,
 जर तुझा हाच खेळ असेल तर
 माझी ही क्षणिक रिक्तता विविध रंगांनी रंगव,
 त्याला सोन्याचा मुलामा दे,
 त्याला बेलगाम वायूवर सोड
 आणि नाना आश्चर्यांच्या रूपाने सर्वत्र विखरू दे
 आणि जेव्हा परत
 तुला रात्री या खेळाचा अंत करण्याची इच्छा होईल
 तेव्हा मी विलीन होऊन अंधारात नाहीसा होईन
 किंवा प्रातःकाळच्या सुहास्यात
 वा पवित्र पारदर्शी शीतलतेमध्ये वितळून जाईन.

81

ON many an idle day have I grieved over lost time. But it is never lost, my lord. Thou hast taken every moment of my life in thine own hands.

Hidden in the heart of things thou art nourishing seeds into sprouts, buds into blossoms, and ripening flowers into fruitfulness.

I was tired and sleeping on my idle bed and imagined all work had ceased. In the morning I woke up and found my garden full with wonders of flowers.

कितीतरी वेळा
 रिकामटेकड्या दिवशी गेलेल्या व्यर्थ काळाबद्दल
 मी शोक करित राहिलो,
 पण देवाधिदेवा,
 तो काळ काही व्यर्थ गेला नाही.
 माझ्या जीवनातील प्रत्येक क्षण
 तू स्वतःच्या हातात घेतलास.

वस्तुजाताच्या हृदयात लपून बसून
 तू बीजांना खतपाणी घालून
 त्यातून अंकुर फुटवतोस,
 कळ्यांना बहर आणून त्यांची फुले करतोस
 आणि परिपक्व झालेल्या फुलांचे फळांमध्ये रूपांतर करतोस.
 मी थकलेलो होतो आणि सुस्तपणे माझ्या बिछान्यावर झोपलो होतो.
 मला वाटले सारी कामे जणू ठप्प झाली आहेत,
 परंतु उठून बघतो तो काय
 सकाळी माझा संपूर्ण बगीचा
 आश्चर्यकारकरित्या फुलांनी बहरला होता.

82

Time is endless in thy hands, my lord. There is none to count thy minutes.

Days and nights pass and ages bloom and fade like flowers. Thou knowest how to wait.

Thy centuries follow each other perfecting a small wild flower.

We have no time to lose, and having no time we must scramble for our chances. We are too poor to be late.

And thus it is that time goes by while I give it to every querulous man who claims it, and thine altar is empty of all offerings to the last.

At the end of the day I hasten in fear lest thy gate be shut, but I find that yet there is time.

हे प्रभू तुझ्या हातात अनंत काल आहे.
तुझ्या काळाचे क्षण मोजणारा कुणी नाही.

रात्र आणि दिवस येतात आणि जातात.

फार काय युगेयुगेदेखील उमलतात

आणि फुलांसारखी कोमेजून जातात.

मात्र प्रतीक्षा कशी करावी हे तू जाणतोस.

लहानशा रानटी फुलाला परिपक्व करण्यासाठी

शतकामागून शतके जातात.

वाया घालवण्यासाठी आमच्याजवळ वेळ नाही

आणि वेळ नसल्यामुळे

संधी मिळण्यासाठी आम्हाला धडपडावे लागते.

आम्ही अत्यंत गरीब असल्याने उशीर करणे आम्हाला परवडत नाही.

आणि अशाप्रकारे वेळ निघून जातो

आणि जो त्याच्यावर हक्क गाजवतो

त्या प्रत्येक चिडखोर माणसाला मी देतो

आणि तुझी वेदी समर्पित करण्याच्या भेटीपासून

अखेरपर्यंत वंचितच राहते.

दिवसाच्या अखेरीस तुझे द्वार बंद होईल या भीतीने

मी प्रचंड घाईघाई करतो,

परंतु माझ्या लक्षात येते की

अजूनही वेळ संपलेली नाही.

83

Mother, I shall weave a chain of pearls for thy neck with my tears of sorrow.

The stars have wrought their anklets of light to deck thy feet, but mine will hang upon thy breast.

Wealth and fame come from thee and it is for thee to give or to withhold them. But this my sorrow is absolutely mine own, and when I bring it to thee as my offering thou rewardest me with thy grace.

आई,

तुझ्या गळ्यात घालण्यासाठी

माझ्या दुःखाश्रूंनी मी मोत्याची माळ गुंफीन,

तेजस्वी तारे जडवलेले पैजण तुझ्या पायात घातलेले आहेत,

परंतु माझी माळ तुझ्या वक्षस्थळावर रुळेल.

संपत्ती आणि कीर्ती तुझ्याकडून मिळतात

आणि कुणाला द्यायचे आणि कुणाला द्यायचे नाही

हे तुझ्याच हातात असते,

परंतु माझे दुःख हे सर्वस्वी माझे आहे

आणि जेव्हा मी हे दुःख तुझ्याजवळ

तुला माझी भेट म्हणून अर्पण करीन

तेव्हा तू तुझ्या कृपाप्रसादानेच माझा गौरव करशील.

84

It is the pang of separation that spreads throughout the world and gives birth to shapes innumerable in the infinite sky.

It is this sorrow of separation that gazes in silence all night from star to star and becomes lyric among rustling leaves in rainy darkness of July.

It is this overspreading pain that deepens into loves and desires, into sufferings and joys in human homes; and this it is that ever melts and flows in songs through my poet's heart.

विरहाच्या वेदना सर्वदूर विश्वात पसरतात
आणि अनंत आकाशातील असंख्य आकारांना जन्म देतात.

हेच विरहाचे दुःख रात्रीच्या प्रहरी
अनिमिष नेत्रांनी ताऱ्या-ताऱ्यांमधून मूकपणे व्यक्त होते
आणि आषाढाच्या मेघाच्छादित पावसाळ्यात
सळसळणाऱ्या पानापानांमधून भावसंगीताच्या रूपाने ऐकू येते.

मानवी घराघरांतून हाच सर्वत्र व्याप्त करणारा
विरह, प्रेम आणि अभिलाषा, सुख आणि दुःख यात
खोलवर दाटून राहतो.
हाच विरह सतत पाझरत पाझरत
माझ्या कवी हृदयातून
गीतांच्या रूपाने वाहत राहतो.

85

When the warriors came out first from their master's hall, where had they hid their power? Where were their armour and their arms?

They looked poor and helpless, and the arrows were showered upon them on the day they came out from their master's hall.

When the warriors marched back again to their master's hall where did they hide their power?

They had dropped the sword and dropped the bow and the arrow; peace was on their foreheads, and they had left the fruits of their life behind them on the day they marched back again to their master's hall.

जेव्हा देवाधिदेवा दरबारातून योद्धे प्रथमतः बाहेर पडले
 तेव्हा त्यांचे प्रचंड सामर्थ्य कुठे लपले होते?
 कुठे होते त्यांचे चिलखत
 आणि कुठे होती त्यांची शस्त्रे?

ज्या दिवशी ते देवांच्या दरबारातून बाहेर पडले
 त्या दिवशी ते दीन आणि असहाय्य वाटत होते.
 आणि त्यांच्यावर चारी बाजूंनी बाणांचा वर्षाव होत होता.

जेव्हा हे योद्धे आपल्या प्रभूच्या घरी परतले
 तेव्हा त्यांची प्रचंड शक्ती कुठे लुप्त पावली होती?

त्यांची तलवार, धनुष्यबाण सारे कुठे गळून पडले होते?
 त्यांच्या चेहऱ्यावर अपार शांती होती
 आणि जीवनात कमावलेले सर्व काही
 ते जेव्हा प्रभूच्या दरबारात परतले,
 तेव्हा गळून पडले होते.

86

DEATH, thy servant, is at my door. He has crossed the unknown sea and brought thy call to my home.

The night is dark and my heart is fearful yet I will take up the lamp, open my gates and bow to him my welcome. It is thy messenger who stands at my door.

I will worship him with folded hands, and with tears. I will worship him placing at his feet the treasure of my heart.

He will go back with his errand done, leaving a dark shadow on my morning; and in my desolate home only my forlorn self will remain as my last offering to thee.

हे मृत्यू,

तुझा सेवक माझ्या दाराशी आला आहे.

अज्ञात प्रदेश ओलांडून तो आला आहे

आणि त्याने तुझे आमंत्रण

माझ्या घरी येऊन मला दिले आहे.

रात्र अंधारी आहे

आणि माझे काळीज भीतीने धडधडते आहे.

तरीही मी दिवा घेऊन माझे द्वार उघडीन

आणि त्याचे नतमस्तक होऊन स्वागत करीन.

माझ्या दाराशी तुझा दूत थांबला आहे.

मी हात जोडून साश्रू नयनांनी त्याची पूजा करीन.

माझ्या हृदयाचे सर्व धन त्याच्या चरणी अर्पण करून

मी त्याची पूजा करीन.

तो निरोप ठेवून

माझ्या प्रातःकाळावर काळी छाया ठेवून निघून जाईल

आणि माझ्या एकाकी ओसाड घरात

केवळ माझे दुर्दैवी अस्तित्व

तुला समर्पित करण्यासाठी अखेरची भेट म्हणून शिल्लक राहील.

87

IN desperate hope I go and search for her in all the corners of my room; I find her not.

My house is small and what once has gone from it can never be regained. But infinite is thy mansion, my lord, and seeking her I have come to thy door. I stand under the golden canopy of thine evening sky and lift my eager eyes to thy face.

I have come to the brink of eternity from which nothing can vanish - no hope, no happiness, no vision of a face seen through tears.

Oh, dip my emptied life into that ocean, plunge it into the deepest fullness.

Let me for once feel that lost sweet touch in the allness of the universe.

घराच्या कानाकोपऱ्यात निराशाग्रस्त होऊन
मी तिचा शोध घेतला,
परंतु ती सापडली नाही.

माझे घर लहानसे आहे
आणि त्यातून जे एकदा गेले त्याची कधीच भरपाई होत नाही.

परंतु माझ्या देवाधिदेवा
तुझे घर तर अफाट आहे, भव्य आहे
आणि म्हणून तिचा शोध घेण्यासाठी
मी तुझ्या दाराशी पोचलो आहे.

सायंकाळच्या सोनेरी छताच्या आकाशाखाली
मी उभा आहे आणि माझी उत्सुक नजर
तुझ्या चेहऱ्याकडे लागली आहे.

मी चिरंतनाच्या कड्याच्या अंतिम टोकाशी पोचलो आहे
आणि येथून आशा, सुख, दिसणारा चेहरामोहरा
हे काही काही नष्ट होऊ शकत नाही.

अरे, माझे रिते जीवन त्या सागरात बुडवा,
सखोल परिपूर्ण पूर्णतेत ते बुडवा.
मला फक्त एकदाच तो विश्वाच्या पसाऱ्यात हरवलेला गोड स्पर्श जाणवू

द्या.

88

Deity of the ruined temple! The broken strings of Vina sing no more your praise. The bells in the evening proclaim not your time of worship. The air is still and silent about you.

In your desolate dwelling comes the vagrant spring breeze. It brings the tidings of flowers - the flowers that for your worship are offered no more.

Your worshipper of old wanders ever longing for favour still refused. In the eventide, when fires and shadows mingle with the gloom of dust, he wearily comes back to the ruined temple with hunger in his heart.

Many a festival day comes to you in silence, deity of the ruined temple. Many a night of worship goes away with lamp unlit.

Many new images are built by masters of cunning art and carried to the holy stream of oblivion when their time is come.

Only the deity of the ruined temple remains unworshipped in deathless neglect.

उद्ध्वस्त देवालयाच्या देवा,
 वीणेच्या तुटलेल्या तारा आता अजिबात तुझे स्तुतीगीत गात नाहीत.
 सायंकाळच्या वेळी
 तुझ्या पूजेची वेळ झाली हे सांगणारी घंटा आता घणघणत नाही.
 सारे वातावरण
 तुझ्याबाबत आता स्तब्ध आणि शांत आहे.

या तुझ्या उद्ध्वस्त वसतीस्थानात
 वसंताची हळुवार वाहणारी झुळूक येते.
 ती फुले आल्याची वर्दी देतात.
 मात्र ही फुले तुझ्या पूजेसाठी आता समर्पित केली जात नाहीत.

तुझा पुजारी अजूनही कृपेची आस धरून भटकत रहातो,
 पण ती सतत नाकारली जाते.
 संध्याकाळी धुळीच्या उदासीनतेत
 जेव्हा प्रकाश आणि सावल्या एकमेकांत मिसळत असतात
 तेव्हा भुकेल्या हृदयाने थकून भागून
 तो या उद्ध्वस्त देवालयात येतो.

उद्ध्वस्त देवालयाच्या देवा,
 उत्सवाचे अनेक दिवस तुझ्याकडे निःस्तब्धतेत पार पडतात.
 अनेकदा रात्रीची पूजा दिवा न लावताच संपन्न होते.

शिल्पकलेच्या धूर्त कलाकारांनी अनेक मूर्ती घडवल्या.
मात्र त्यांची वेळ आली की,
त्या देखील विस्मृतीच्या पवित्र प्रवाहात वाहून जातील.
केवळ उद्ध्वस्त देवालयातील देव
शाश्वत काळ दुर्लक्षित राहिल्याने
पूजेपासून अक्षम्यपणे वंचित राहिल.

89

No more noisy, loud words from me - such is my master's will. Henceforth I deal in whispers. The speech of my heart will be carried on in murmurings of a song.

Men hasten to the king's market. All the buyers and sellers are there. But I have my untimely leave in the middle of the day, in the thick of work.

Let then the flowers come out in my garden, though it is not their time, and let the midday bees strike up their lazy hum.

Full many an hour have I spent in the strife of the good and the evil, but now it is the pleasure of my playmate of the empty days to draw my heart on to him; and I know not why is this sudden call to what useless inconsequence!

माझ्या स्वामीची इच्छा आहे की
 आता गडबड, गोंधळाचे मोठ्या आवाजातील शब्द नको.
 म्हणून यापुढे मी कानगोष्टी करणार आहे.
 माझ्या हृदयाची भाषा आता
 गीताच्या गुंजारवात रूपांतरित होईल.
 राजाच्या बाजारात लोक घाईगर्दीने जात आहेत.
 सारे विक्रेते आणि ग्राहक तेथे आहेत.
 परंतु कामाच्या गर्दीत मला नको तेव्हा सुटी मिळालेली आहे.
 म्हणून माझ्या उद्यानात फुले येण्याचा काळ नसेल
 तरी फुले फुलू दे
 आणि माध्यान्हीच्या मधमाश्या
 त्यांची आळसावलेली गुणगुण करू दे.
 खूप वेळ मी चांगल्या आणि वाईटाच्या,
 भल्या आणि बुऱ्याच्या संघर्षात घालवला,
 परंतु माझ्या रिकामपणातील दिवसाच्या खेळगड्याचे नशीब की,
 आता माझे हृदय त्याने त्याच्याकडे आकर्षित केले आहे
 आणि मला समजत नाही की
 हे अचानक बोलावणे का आले आहे?
 त्याचा काहीही परिणाम होणार नाही.

90

On the day when death will knock at thy door what wilt thou offer to him?

Oh, I will set before my guest the full vessel of my life - I will never let him go with empty hands.

All the sweet vintage of all my autumn days and summer nights, all the earnings and gleanings of my busy life will I place before him at the close of my days when death will knock at my door.

जेव्हा मृत्यू तुझे दार ठोठावेल
त्या वेळी तू त्याला काय भेट देणार?

अरे, माझ्या पाहुण्यासमोर
मी माझ्या जीवनाचे पूर्ण पात्र ठेवणार आहे.
त्याला मी रिक्त हस्तांनी अजिबात जाऊ देणार नाही.

माझे दिवस जेव्हा संपत येतील तेव्हा
ज्या वेळी मृत्यू माझे दार ठोठावेल तेव्हा
माझ्या शरदातील दिवसांचा
आणि वसंतातील रात्रींचा
मधुर मध मी त्याला देईन
आणि माझ्या व्यस्त जीवनातील संचित धन
आणि अर्जित संपत्ती त्याच्यापुढे ठेवीन.

91

O Thou the last fulfilment of life, Death, my death, come
and whisper to me!

Day after day have I kept watch for thee; for thee have I
borne the joys and pangs of life.

All that I am, that I have, that I hope and all my love have
ever flowed towards thee in depth of secrecy. One final glance
from thine eyes and my life will be ever thine own.

The flowers have been woven and the garland is ready
for the bridegroom. After the wedding the bride shall leave
her home and meet her lord alone in the solitude of night.

बा मृत्यू,

तू माझ्या जीवनातील अंतिम परिपूर्णता आहेस.

ये आणि माझ्याशी गुजगोष्टी कर.

संपूर्ण जन्मभर मी तुझी प्रतीक्षा करित राहिलो.

तुझ्यासाठीच माझ्या सुखदुःखाची व्यथा घेऊन मी फिरत राहिलो.

मी जो काही आहे,

मी जे काही मिळवले,

ज्याची म्हणून आशा उराशी बाळगली ते सारे

आणि माझे सर्व प्रेम नकळत खोलवरपणे तुझ्याकडेच धावत होते.

तुझ्या नजरेचा एक अखेरचा दृष्टिक्षेप

माझे जीवन पूर्णतः तुझ्याशी एकरूप करून टाकील.

फुलांचा हार गुंफून वरासाठी तयार झाला आहे.

विवाहानंतर स्वतःचे घर सोडून

आपल्या प्रिय देवाबरोबर

एकटेपणाने

रात्री

एकांतात वधू त्याची भेट घेईल.

92

I know that the day will come when my sight of this earth shall be lost, and life will take its leave in silence, drawing the last curtain over my eyes.

Yet stars will watch at night, and morning rise as before, and hours heave like sea waves casting up pleasures and pains.

When I think of this end of my moments, the barrier of the moments breaks and I see by the light of death thy world with its careless treasures. Rare is its lowliest seat, rare is its meanest of lives.

Things that I longed for in vain and things that I got - let them pass. Let me but truly possess the things that I ever spurned and overlooked.

मला माहीत आहे की,
तो दिवस येणार आहे
जेव्हा माझे या धरित्रीचे दर्शन होणे संपून जाईल,
माझे जीवन मौनपणे या जगाचा निरोप घेईल
आणि माझ्या नेत्रांवर अखेरचा पडदा पडेल.

तरीही आकाशात तारे चमकत रहातील,
पूर्वीप्रमाणेच प्रातःकाल होईल
आणि काळाबरोबर जीवसागरावर
सुखदुःखाच्या लाटा हेलकावत राहतील.

जेव्हा मी माझ्या जीवनाच्या या अंतीम क्षणांचा विचार करतो
तेव्हा क्षणांचे अडसर कोसळून पडतात
आणि मृत्यूच्या प्रकाशात
तुझे अपरंपार खजिन्याने भरलेले जग मी पहातो.
त्याची सर्वात खालची जागा दुर्मिळ आहे,
त्याची जीवनातील क्षुद्रताही दुर्मिळच.
ज्यांची मी वृथा आशा करित बसलो
आणि जे मला मिळाले ते सारे जाऊ दे.
मला त्याच वस्तूंचा खरोखरीच लाभ व्हावा
ज्या आजपावेतो मी तिरस्काराने दूर सारल्या होत्या
आणि ज्यांच्याकडे मी दुर्लक्ष केले होते.

93

I Have got my leave. Bid me farewell, my brothers! I bow to you all and take my departure.

Here I give back the keys of my door - and I give up all claims to my house. I only ask for last kind words from you.

We were neighbours for long, but I received more than I could give. Now the day has dawned and the lamp that lit my dark corner is out. A summons has come and I am ready for my journey.

मला आता निघायचे आहे.

रजा मिळाली आहे.

माझ्या बंधूनो कृपया मला अखेरचा निरोप द्या.

मी तुम्हा सर्वाना प्रणिपात करतो आणि प्रवासाला बाहेर पडतो.

माझ्या घराची चावी मी तुम्हाला देत आहे

आणि माझ्या घरावरचे सर्व अधिकार मी सोडीत आहे.

मी केवळ तुमच्याकडून अखेरच्या गोड शब्दांची अपेक्षा करीत आहे.

प्रदीर्घ काळापर्यंत आपण एकमेकांचे सोबती होतो,

परंतु मी दिले त्यापेक्षा मला कितीतरी जास्त मिळाले

आणि आता दिवस उजाडला आहे

आणि मी अंधान्या कोपऱ्यात प्रज्वलित केलेला दिवा विझला आहे.

मला आता निघण्याचा हुकूम फर्मावला गेला आहे

आणि मी आता प्रवासाला सज्ज झालो आहे.

94

At this time of my parting, wish me good luck, my friends! The sky is flushed with the dawn and my path lies beautiful.

Ask not what I have with me to take there. I start on my journey with empty hands and expectant heart.

I shall put on my wedding garland. Mine is not the red-brown dress of the traveller, and though there are dangers on the way I have no fear in my mind.

The evening star will come out when my voyage is done and the plaintive notes of the twilight melodies be struck up from the King's gateway.

या निरोपाच्या वेळी माझ्या मित्रांनो मला शुभेच्छा द्या.
 प्रातःकाळच्या प्रकाशाने आकाश सुशोभित झाले आहे
 आणि समोर सुंदर रस्ता दिसतो आहे.

मी जातांना माझ्याजवळ काय घेतले आहे हे विचारू नका.
 मी रिकाम्या हातांनी आणि आशावादी मनाने
 माझी यात्रा सुरू केली आहे.

मी माझा विवाहाचा हार घालणार आहे.
 यात्रस्थ्याचा लाल, तपकिरी रंगाचा पोशाख मी घालणार नाही.

आणि जरी पुढे रस्त्यात धोके वा संकटे असतील तरी
 माझ्या मनात भय नाही. जे
 व्हा माझा प्रवास संपेल
 तेव्हा सायंतारा आकाशात उगवला असेल
 आणि संधीप्रकाशाचे सुरेल स्वर
 राजाच्या महाद्वारातून उमटत असतील.

95

I Was not aware of the moment when I first crossed the threshold of this life.

What was the power that made me open out into this vast mystery like a bud in the forest at midnight!

When in the morning I looked upon the light I felt in a moment that I was no stranger in this world, that the inscrutable without name and form had taken me in its arms in the form of my own mother.

Even so, in death the same unknown will appear as ever known to me. And because I love this life, I know I shall love death as well.

The child cries out when from the right breast the mother takes it away, in the very next moment to find in the left one its consolation.

ज्या क्षणी मी जीवनाची सुरूवात केली
त्या क्षणी मला अजिबात जाणीव नव्हती.

ती कोणती शक्ती होती
ज्यामुळे एखाद्या जंगलात मध्यरात्री उमलणाऱ्या कळीप्रमाणे
मी या अफाट गुढतेत प्रवेश केला.

जेव्हा प्रातःकाळी मी प्रकाशाकडे पाहिले
तेव्हा एका क्षणात मला उमजले की,
या जगात मी परका नाही
आणि माझ्या स्वतःच्या आईच्या रूपाने
नाम आणि रूप नसलेल्या अगम्याने
मला बाहुपाशात घेतले आहे.
अगदी तसेच मृत्यूच्या वेळी
तेच अज्ञात, ज्ञात असल्यासारखे समोर प्रगटेल
आणि मला माहीत आहे,
मी जीवनावर प्रेम करित असल्याने मृत्यूवरही प्रेम करीन.

आई जेव्हा आपल्या बालकाला पाजताना
उजव्या स्तनापासून काढते तेव्हा ते रडते
परंतु दुसऱ्याच क्षणी डावीकडच्या स्तनाला लावून
आई त्याचे सांत्वन करते.

96

When I go from hence let this be my parting word, that
what I have seen is unsurpassable.

I have tasted of the hidden honey of this lotus that
expands on the ocean of light, and thus am I blessed-- let this
be my parting word.

In this playhouse of infinite forms I have had my play
and here have I caught sight of him that is formless.

My whole body and my limbs have thrilled with his touch
who is beyond touch; and if the end comes here, let it come -
let this be my parting word.

जेव्हा मी येथून जाईन तेव्हा
 माझे हेच अखेरचे शब्द असतील की,
 मी जे पाहिले आणि जे मला लाभले
 ते मनात ठसणारे होते.

प्रकाशाच्या अथांग सागरावर उमलणाऱ्या
 कमलपुष्पातील दडलेला मकरंद मी चाखला
 आणि मी परमसुख अनुभवले.

या अनंत रंगरूप आकाराच्या खेळघरात
 मी मनसोक्त खेळलो
 आणि येथेच मला त्या रंग, रूप, आकार विरहिताचे,
 निर्गुणाचे रूपातीताचे दर्शन झाले.

जो स्पर्शातीत आहे
 त्याच्या स्पर्शाने माझे सारे शरीर
 आणि माझे सारे अवयव रोमांचित झाले.
 आता या क्षणी जरी मृत्यु आला तरी त्याला येऊ दे.
 हेच माझे अखेरचे शब्द असतील.

97

When my play was with thee I never questioned who thou wert. I knew nor shyness nor fear, my life was boisterous.

In the early morning thou wouldst call me from my sleep
life my own comrade and lead me running from glade to
glade.

On those days I never cared to know the meaning of
songs thou sangest to me. Only my voice took up the tunes,
and my heart danced in their cadence.

Now, when the playtime is over, what is this sudden sight
that is come upon me? The world with eyes bent upon thy feet
stands in awe with all its silent stars.

जेव्हा मी तुझ्याबरोबर खेळत होतो
 तेव्हा तू कोण आहेस हे मी कधी विचारले नाही.
 तेव्हा मला लाज नव्हती वा भयही नव्हते.
 माझे जीवन भयंकर खळबळीने वहात होते.
 पहाटेच्या वेळी जिवलग मित्राप्रमाणे
 तू मला झोपेतून जागा करण्यासाठी
 कितीतरी हाका मारायचास
 आणि आपण गवतागवतातून पळत राहायचो.
 त्या दिवसात तू जी गाणी गायचास
 त्याचा अर्थ समजून घेण्याचे मी कधीच कष्ट घेतले नाहीत.
 मात्र त्या गाण्याबरोबर माझ्या आवाजाचा सूर मी मिसळायचे
 आणि माझे हृदय थुईथुई नाचायचे.

आणि आता खेळाची वेळ संपलेली असतांना
 हे मी अचानक कोणते दृश्य पहात आहे?
 सारे जग तुझ्या चरणांकडे नतमस्तक होऊन आश्चर्याने पाहत आहे.
 फार काय सारे तारे देखील स्तब्ध झाले आहेत.

98

I Will deck thee with trophies, garlands of my defeat. It is never in my power to escape unconquered.

I surely know my pride will go to the wall, my life will burst its bonds in exceeding pain, and my empty heart will sob out in music like a hollow reed, and the stone will melt in tears.

I surely know the hundred petals of a lotus will not remain closed for ever and the secret recess of its honey will be bared.

From the blue sky an eye shall gaze upon me and summon me in silence. Nothing will be left for me, nothing whatever, and utter death shall I receive at thy feet.

माझ्या पराभवाच्या पारितोषिकांनी आणि हारांनी
मी तुला सजवीन.

पराभूत होऊन पळून जाणे हे अजिबात मी सहन करू शकणार नाही.

मला याची खात्री आहे की,
माझा अहंकार गळून पडेल,
माझे जीवन अनावर दुःखाने बेभान होईल
आणि माझे रिक्त हृदय एखाद्या पोकळ बासरीच्या संगीतासारखे
हुंदके देईल.

मला खात्री आहे की,
कमलपुष्पांच्या हजारो पाकळ्या काही सदैव मिटून राहणार नाहीत
आणि मकरंदाचा गुप्त कप्पा उघडाच राहील.

निळयानिळ्या आकाशातून एक नेत्र माझ्याकडे कटाक्ष टाकील
आणि शांततेने मला निमंत्रण पाठवील.

माझ्यासाठी काहीही शिल्लक राहणार नाही,
अगदी काहीसुद्धा नाही
आणि तुझ्या पायाशी तो निखळ मृत्यू माझे स्वागत करील.

99

When I give up the helm I know that the time has come for thee to take it. What there is to do will be instantly done. Vain is this struggle.

Then take away your hands and silently put up with your defeat, my heart, and think it your good fortune to sit perfectly still where you are placed.

These my lamps are blown out at every little puff of wind, and trying to light them I forget all else again and again.

But I shall be wise this time and wait in the dark, spreading my mat on the floor; and whenever it is thy pleasure, my lord, come silently and take thy seat here.

जेव्हा मी माझे सुकाणू सोडतो
 तेव्हा मला माहित असते की,
 तू आता त्याचा ताबा घेणार आहेस.
 जे काही करायचे असते ते तत्काळ होते.
 उगाचच धडपड करणे व्यर्थ आहे.

म्हणून माझ्या मना,
 हात बाजूला घे आणि
 शांतपणे पराभव स्वीकार
 आणि असा विचार कर की,
 हे तुझे सौभाग्य समज की जेथे तुझे स्थान आहे
 तेथे तू व्यवस्थितपणे बसावे.

माझे दिवे वाऱ्याच्या लहानशा झोतानेदेखील विझून जाताहेत
 आणि सारे विसरून
 मी त्यांना पुनःपुन्हा प्रज्वलित करण्याचा प्रयत्न करीत आहे.

परंतु या वेळी मी शहाणा होणार आहे
 आणि आसन पसरून शांतपणे अंधारात वाट बघत बसणार आहे
 आणि माझ्या देवाधिदेवा जेव्हा तुझी इच्छा होईल
 तेव्हा शांतपणे ये आणि येथे आसनस्थ हो.

100

I Dive down into the depth of the ocean of forms, hoping to gain the perfect pearl of the formless.

No more sailing from harbour to harbour with this my weather-beaten boat. The days are long passed when my sport was to be tossed on waves.

And now I am eager to die into the deathless.

Into the audience hall by the fathomless abyss where swells up the music of toneless strings I shall take this harp of my life.

I shall tune it to the notes of forever, and when it has sobbed out its last utterance, lay down my silent harp at the feet of the silent.

निराकार सागरातून निखालस रत्न मिळण्याच्या आशेने
मी रूपसागरात खोलवर बुडी मारली,
परंतु आता पुरे!

यापुढे माझी ही जीर्ण नौका
मी बंदरा बंदरातून अजिबात हाकारत नेणार नाही.
लाटांवर हेलकावे खाण्याचे दिवस आता संपले आहेत
आणि आता अमरत्व प्राप्त करण्यासाठी
मी मरण्याला उत्सुक झालो आहे.

माझ्या प्राणाची वीणा घेऊन
जेथे कानाने ऐकले जात नाही असे संगीत
अखंडपणे नित्य गायले जाते
त्या अथांग भव्य सभागृहात मी जाईन.
तेथे मी माझ्या वीणेला चिरंतनाचा सूर लावीन
आणि त्यातून अखेरचा हुंकार बाहेर पडल्यानंतर
त्या नीरवाच्या पायाशी मी माझी निस्तब्ध वीणा ठेवीन.

101

Ever in my life have I sought thee with my songs. It was they who led me from door to door, and with them have I felt about me, searching and touching my world.

It was my songs that taught me all the lessons I ever learnt; they showed me secret paths, they brought before my sight many a star on the horizon of my heart.

They guided me all the day long to the mysteries of the country of pleasure and pain, and, at last, to what palace gate have they brought me in the evening at the end of my journey?

जीवनभर मी तुला गायनाच्या द्वारे अखंड शोधित राहिलो.
 माझ्या गायनाने मला दारोदार नेले
 आणि त्याच्यामुळेच मी विश्वाला शोधतो आहे
 आणि कुरवाळतो आहे असे मला जाणवत राहिले.

मी जे जे काही शिकलो ते सारे
 माझ्या गायनानेच मला शिकवले आहे.
 माझ्या गीतांनी मला गूढ मार्ग दाखवले आहेत,
 माझ्या हृदयाकाशाच्या क्षितीजावर
 कितीतरी उगवत्या ताऱ्यांचा
 त्यांनी परिचय करून दिला आहे.
 सुखदुःखाच्या या देशातील कित्येक रहस्ये
 त्यांनी मला उलगडून दाखवली आहेत.
 आणि अखेर माझ्या जीवनसंध्येच्या वेळी
 माझ्या प्रवासाची सांगता होतांना
 त्या माझ्या गायनाने दिव्य प्रासादाच्या
 प्रत्यक्ष दाराशीच मला आणून सोडले आहे.

102

I Boasted among men that I had known you. They see your pictures in all works of mine. They come and ask me, “Who is he?” I know not how to answer them. I say, “Indeed, I cannot tell.” They blame me and they go away in scorn. And you sit there smiling.

I put my tales of you into lasting songs. The secret gushes out from my heart. They come and ask me, “Tell me all your meanings.” I know not how to answer them. I say, “Ah, who knows what they mean!” They smile and go away in utter scorn. And you sit there smiling.

मी लोकांमध्ये अभिमानाने सांगितले की
तू मला माहित आहेस.

माझ्या सर्वकलाकृतींमध्ये
त्यांना तुझी चित्रे दिसली.

त्यांनी माझ्याजवळ येऊन मला विचारले,
"कोण आहे हा?"

काय उत्तर द्यावे हेच मला समजेना.

मी म्हणालो, "निश्चित मी काहीच सांगू शकत नाही."

त्यांनी मला दोष दिला आणि ते तिरस्काराने निघून गेले.

आणि तू तेथे स्मितहास्य करीत बसलास,

तुझ्या गोष्टी मी अमर काव्यात गुंफल्या

माझ्या अंतःकरणातून गूढ उत्साहाचा अगदी उद्रेक झाला.

ते आले आणि त्यांनी विचारले,

"या सर्वांचा अर्थ आम्हाला सांग."

त्यांना कसे उत्तर द्यायचे हेच मला समजेना.

मी म्हणालो, "कोण जाणे, काय अर्थ आहे त्यांचा!"

ते हसले आणि तावातावाने तुच्छतेने निघून गेले

आणि तू तेथे स्मितहास्य करीत बसलास.

103

In one salutation to thee, my God, let all my senses spread out and touch this world at thy feet.

Like a rain-cloud of July hung low with its burden of unshed showers let all my mind bend down at thy door in one salutation to thee.

Let all my songs gather together their diverse strains into a single current and flow to a sea of silence in one salutation to thee.

Like a flock of homesick cranes flying night and day back to their mountain nests let all my life take its voyage to its eternal home in one salutation to thee.

हे परमेश्वरा,

माझ्या एका नमस्कारात

माझे सारे तुझ्या विश्वरूप चरणांवर समर्पित व्हावे.

आषाढाच्या न कोसळलेल्या पावसांच्या सरींच्या भाराने वाकलेल्या
कृष्णमेघाप्रमाणे

माझे मन एकाच नमस्काराने

सर्वस्वी तुझ्या प्रासादाच्या द्वारी अर्पण व्हावे.

आजवर गायलेल्या माझ्या भिन्नभिन्न गायनाचे सारे सूर
एकत्रित होऊन एका प्रवाहाच्या रूपाने शांतीच्या सागरात
माझ्या एका नमस्काराबरोबर मिसळून जावे.

आपल्या घराकडे परतण्यासाठी उत्सुक असलेले हंस

ज्याप्रमाणे रात्रंदिवस प्रवास करीत

पर्वतावरील आपल्या घरट्यांकडे परततात

त्याप्रमाणे एका नमस्कारात माझा सारा जीवन प्रवास

त्या महामृत्यूच्या पैलतीरावर असलेल्या

चिरंतन घराकडे जाऊन पोचावा.

॥ समाप्त ॥.

चंद्र, फुले, मृग, तारे येती
 जसे धरित्रीवर
 तशी कविता रिझवित येते
 ई साहित्यावर

खुप साऱ्या कविता वाचण्यासाठी
 आपल्या सुंदर कवितांचा आनंद इतरांना
 देण्यासाठी

ई-मैफ़ल

www.esahitya.com

esahitya@gmail.com

9987737237(Whatsapp)